

Razvoj NOB-a u Podravini u 1943. godini

UVOD

U ovo razmatranje uvrštene su općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg. One su se dobrim dijelom poklapale s istoimenim kotarskim oblastima u 1943. godini, od kojih su prve dvije u administrativnom pogledu potpadale pod ustašku Veliku župu Bilogora, dok je kotarska oblast Ludbreg potpadala pod Veliku župu Zagorje. I u partijskoj podjeli organizacije KPH s područja Đurđevca i Koprivnice pripadale su pod djelokrug Okružnog komiteta KPH Bjelovar, a one s područja Ludbrega pod djelokrug Okružnog komiteta KPH Varaždin.

NOP u Podravini 1942. godine razvijao se pod vrlo teškim uvjetima. Poslije većeg zamaha u proljeće 1942. god., odnosno poslije razbijanja Kalničke partizanske čete te masovnog hapšenja članova Partije i suradnika, dolazi do izvjesnog zastoja. Uz izuzetno angažiranje Povjerenstva CK KPH u Zagrebu, Okružnih komiteta KPH Bjelovar i Varaždin, te članova Partije na terenu, postupno dolazi do obnavljanja i osnivanja partijskih organizacija, organizacija SKOJ-a, AFŽ-a i NOO-a na području sva tri kotara. Svakako da tim naporima dosta pomaže vrlo intenzivna vojna aktivnost Kalničkog partizanskog NOP odreda u jesen i zimu 1942. godine u južnim dijelovima sva tri kotara. Krajem 1942. godine dolazi do postupnog obnavljanja kotarskih komiteta KPH Koprivnica, Ludbreg i Đurđevac. Na osnovi postojećih dokumenata proističe da se krajem te godine u Podravini nalazilo 14 partijskih organizacija sa 69 članova Partije i 16 kandidata. Pored tri kotarska komiteta KPH (Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg) postojao je i djelovao i jedan mjesni komitet u Ludbregu. U isto vrijeme na području Podravine postojala su dva kotarska komiteta SKOJ-a (Koprivnica i Ludbreg), jedan općinski (Koprivnica) i 15 skojevskih organizacija sa ukupno 83 člana. Dalje je postojao jedan Kotarski NOO (Koprivnica) i 6 mjesnih NOO-a te nekoliko grupa žena. Prema sjećanjima aktivista, broj partijskih organizacija, organizacija SKOJ-a, AFŽ-a i NOO-a je znatno brojniji nego što se spominju u dokumentima, što se najvjerojatnije može pripisati čestim promjenama i činjenici da su uslijed opasnosti od hapšenja često cijele organizacije odlazile u partizane. Tako se na primjer na području koprivničkog kotara spominju partijske organizacije u Koprivnici, Đelekovcu, Rasinji, Sigecu, Drnju i Bregima, organi-

zacije SKOJ-a u Đelekovcu i Koprivnici, NOO-i u Sokolovcu, Velikoj Mučnoj, Maloj Mučnoj, Dugoj Reki, Javorovcu, Ribnjaku, Kutnjaku, V. Pogancu i L. Ivancu te odbori AFŽ-a u Velikom Pogancu, Javorovcu, Kutnjaku i Jeduševcu. Na području đurđevačkog kotara spominju se partijske organizacije u Đurđevcu, Virju, Miholjancu, Semovcima i Kloštru Podravskom, organizacije SKOJ-a u Đurđevcu 2 i to u Brvcima i Peskima te Virju, zatim NOO-i u Grkini, Kozarevcu, Semovcu, Velikoj Trešnjevici i Prugovcu. Slično je i na području ludbregačkog kotara. No, bez obzira na sve to, ove postojeće organizacije, sa znatnim brojem simpatizera na terenu, predstavljale su solidnu osnovu za dalji intenzivniji razvoj narodnooslobodilačkog pokreta na području Podravine do kojega dolazi već u toku 1943. godine, kada će cijela Podravina sa sva tri centra općina biti oslobođena, te osnovane brojne partijske i skojevske organizacije, NOO-i i odbori AFŽ-a i omladine i stvorene nove jedinice narodnooslobodilačke vojske, što je i tema ovoga prikaza.¹

O situaciji na području koprivničkog i đurđevačkog kotara početkom 1943. godine posebno se govori u izvještaju Okružnog komiteta KPH Bjelovar od 18. I upućenog Povjerenstvu CK KPH u Zagrebu.² U njemu se konstatira da je 5. I 1943. g. održana sjednica Okružnog komiteta na kojoj su razmotrene odluke sa savjetovanjima sekretara OK i KK sa Vladom Popovićem, sekretarom CK KPH, koje je održano u Štabu III operativne zone u Slavoniji 25. XII 1942. godine. Konstatira se da se znatno »promijenila situacija u kotaru Koprivnica«, gdje postoji Kotarski komitet KPH sa 6 članova (5 legalnih i 1 ilegalni), 3 partijske jedinice svaka sa po 3 člana te 4 kandidatske jedinice sa 14 članova. Također postoji i Kotarski komitet SKOJ-a koji broji 5 članova (4 druga i 1 drugarica), 1 općinski komitet SKOJ-a od 6 članova, 4 skojevska aktiva sa 18 članova SKOJ-a te 4 odbora Saveza mlade generacije sa 20 članova. Podaci za đurđevački kotar se ne navode. Isto tako se konstatira naročita aktivnost HSS-a »u Podravini, u koprivničkom a djelomično i đurđevačkom kotaru«. Navodi se dalje da je jedan član OK (Ante Dobrila) imao sastanak u koprivničkom kotaru »s nekim predstavnicima HSS-a a kojem je prisustvovao i Magovac Božidar«, te da su oni na tom sastanku »tražili da ih se prizna kao stranku« i nisu prihvatili »naš stav i platformu na kojoj bi mogli surađivati«. S obzirom da su se među tim HSS-ovcima nalazila

»dvojica s kojima bi izgleda bila moguća suradnja«, rad je postavljen tako da treba »izdvojiti ovu dvojicu i s njima raditi, a preko njih, a i direktno preko naših organizacija, djelovati na mase i raskrinkavati vodstvo HSS pod čiji utjecaj one još podliježu«. Te »mase simpatiziraju nar. osl. borbu, ali u svim važnim pitanjima traže savjet vodstva HSS« – kaže se u izvještaju.

Govoreći dalje o četničkom aktivnosti na području okruga, kaže se da je registriran pokušaj njihovog organiziranja »u selima oko Koprivničke Rijeke« ali je on razbijen strijeljanjem jednog njihovog člana.

Što se tiče veza kaže se da su dobro »povezani sa vojskom u koprivničkom kotaru kojim putem dobivamo pravovremeno obavijesti o kretanju vojske« i dodaju da tu imaju jednog druga partijca odgovornog za taj rad.

Također je formirana četa od ljudstva prikupljenog oko OK KPH Bjelovar sa zadatkom djelovanja »na sektoru između Križevci – Koprivnica, Križevci – Bjelovar – Kloštar i Koprivnica – Kloštar«, osiguranja baze OK koja se trebala formirati u Bilo-gori, kao i da pomaže kod mitinga, mobilizacije i drugih aktivnosti OK na tome terenu. Četa je u vojničkom pogledu pod kontrolom Kalničkog NOP odreda, a političku kontrolu vrši OK KPH Bjelovar. Štab Kalničkog NOP odreda dao je četiri komandira i komesara te 18 partizana s jednim puškomitraljezom tako da je 9. I 1943. g. brojala 47 boraca.³

Slijedeća sjednica OK KPH Bjelovar održana je 5. II 1943. g. i njoj je prisustvovalo svih 5 članova OK i to Ivan Matačić Viktor, sekretar, te članovi: Stjepan Bogdan Boris, Stjepan Kendel Sijedi, Franjo Zajšek Zvonko i Ante Dobrila Pepo.⁴ Od ovih članova Stjepan Bogdan je bio zadužen za rad na đurđevačkom, a Ante Dobrila za rad na koprivničkom kotaru. I u ovom izvještaju sa sjednice se vidi da je jači utjecaj partije osjeća u koprivničkom kotaru dok je »utjecaj partije u đurđevačkom kotaru veoma slab«. U koprivničkom kotaru i hrvatske i srpske mase vole Partiju što se manifestira kroz prihvaćanje partijskih radnika, i traženje da im se održavaju sastanci i mitinzi i da im se govori. Upravo uz pomoć hrvatskih masa uspjelo se u nekim općinama raskrinkati rukovodstvo HSS kao npr. u Đelekovcu, dok se uz pomoć srpskih masa uspjelo otkloniti opasnost od četnika u sokolovačkoj općini iz koje je u posljednje vrijeme veliki broj ljudi otišao u partizane.

Na području đurđevačkog kotara, s obzirom da je partijska organizacija slaba, opaža se jaka aktivnost HSS u vidu nekih sastanaka i potajnih dogovora, a s obzirom da vodstvo HSS nije još nikako raskrinkano. U tom cilju, budući da postoji veza »s jednim lijevim HSS-ovcem« na tom kotaru održat će se sastanak s nekim od tih HSS-ovaca.

Evidentirana je pojava da se mnogi seljaci, koji dobivaju pozive za Pavelićevu vojsku, ne odazivaju odmah, nego čekaju i skrivaju se, govoreći da će ići u partizane čim okopni, što bi se moglo pojačanim radom partijske organizacije iskoristiti da veći broj njih ode u partizane.

Prema nepotpunim podacima broj mobiliziranih na području okruga iznosio je oko 130, dok je broj spremnih i popisanih za partizane oko 50, a koji će stupiti u partizane po dolasku bataljona Kalničkog NOP odreda na područje okruga kojega očekuju krajem veljače, što će omogućiti uspješniju mobilizaciju. Konstatira se da na području KK KPH Bjelovar ima jedna udarna grupa kojom rukovodi KK i kojoj je glavni zadatak čišćenje sela od ustaša i njihovih suradnika, te da ima izgleda da se jedna takva grupa formira i na đurđevačkom kotaru.

U organizacionom pogledu nema promjena, jedino je predviđeno da se Okružni komitet popuni sa dva nova člana (od kojih je Ivan Horvatić Čuk, sekretar KK KPH Koprivnica). Glavne greške većine članova Partije su kršenje konspiracije i discipline u čemu prednjače partijci na području đurđevačkog kotara, čiji je KK oportunistički nastojan i to naročito dva člana za koja je zaključeno da ukoliko poslije opomene ne prestanu s oportunističkim radom budu isključeni iz komiteta. No i pored tih grešaka »komiteti kao i jedinice obećavaju dosta i razvijaju se dobro« – kaže se u izvještaju.

Kod SKOJ-a je predviđeno formiranje Okružnog komiteta kako bi se olakšao rad s omladinom. Rad s omladinom najbolje stoji na koprivničkom kotaru gdje postoji i jedini KK SKOJ-a.

NOO-a ima na cijelom okrugu 31 mjesni i 1 općinski odbor od kojih 20 mjesnih i 1 općinski otpadaju na bjelovarski kotar, a ostalih 10 na preostala 3 kotara (Koprivnica, Križevci i Đurđevac). Svih ovih 10 NOO djeluje ilegalno te je u tome i glavni uzrok njihovog nedovoljnog političkog djelovanja. Oni se ipak polako razvijaju i osamostaljuju.

Rad sa ženama je malo oživio nakon povratka drugarica s kursa, iako postoji svega 14 odbora AFŽ-a sa 74 žene. Ipak su ti odbori počeli raditi »s mnogo volje i elana« te obećavaju i veći uspjeh.

Tehnika je, poslije kraćeg zastoja zbog nedostatka pisaače mašine i matrica, opet nastavila sa radom. Umnožen je i podijeljen letak »Hrvatskim oficirima i podoficirima...« a sada se umnožava članak iz »Glasa Hrvatskog Zagorja« – »Pismo jednog poštenog HSS-ovca«, a štampat će se i članci iz »Borbe« i »Vjesnika«, te govor Vladimira Nažora po dolasku u partizane. Tehnika KK KPH Bjelovar umnožila je »Uputstva za rad N.O.O«, koja su dobivena uz ostali materijal iz Slavonije.

Najpovoljnija situacija na području varaždinskog okruga krajem 1942. i početkom 1943. godine bila je na području ludbreškog kotara. Zahvaljujući radu članova Okružnog komiteta KPH Varaždin, te članova Partije na tom kotaru, kao i aktivnosti boraca Kalničkog NOP odreda broj partijskih organizacija je znatno povećan. Tako je, pored Kotarskog komiteta KPH Ludbreg od 4 člana, postojao i Mjesni komitet od 3 člana, s tim što je član Mjesnog komiteta istovremeno bio sekretar Kotarskog komiteta. Od partijskih organizacija postojale su slijedeće: u Ludbregu 2 od 7 članova, u Poljancu 1 od 17 članova, u Martijancu i Slanju 3 partijske jedinice (ali se ne navodi broj njihovih članova), u Sesvetama 1 jedinica od 3 člana, u Hrženici, Strugi i Suski 1 jedinica od 5 članova, u Sv. Petru Martinić 1 jedinica od 5 članova, u Globočecu 1 jedinica od 3 člana i u Bolfanu 1 jedinica od 3 člana, ali koja se pasivizirala. U isto vrijeme postojao je Kotarski komitet SKOJ-a Ludbreg od 5 članova. U samom Ludbregu, prema izvještaju, skojevci vrlo dobro rađe te su 3 primljena u Partiju, ali nisu otcijepljeni od skojevskog rada. Zatim se dodaje »Postoje 2 ženske omlad (inske) grupe, one su svršile kurs prve pom. (oči), nismo ih vezali sa oml. (adinom). Skojevci su naredili 5 velik. (ih) komp. (leta) ambulanti u limenim kutijama za odrede, te nekoliko manjih. Dalje su radili na sakupljanju oružja u čemu su imali uspjeha«.⁵

Iz izvještaja OK KPH Varaždin od 13. I 1943. upućenog Povjerenstvu CK KPH u Zagrebu vidi se da se u ludbreškom kotaru, od naprijed navedenih dviju grupa žena, jedna nalazi u Poljancu i ima 6 žena, a druga u Ludbregu i ima 3 žene, a sa njima »radi član KK druga-

rica Š.(tefica Mađarić).⁶ U istom izvještaju se navodi da je tehnika OK umnožila »500 komada »Vjesnika« i 1500 komada letka namijenjenih vojsci«, te da je u vezi s ovim posljednjim letkom prilikom dijeljenja, došlo do provale u redovima omladine te je uhapšeno 20 omladinaca, 2 žene i povjerenik »Tivara«. Iz izvještaja OK KPH Varaždin Povjerenstvu CK KPH u Zagrebu iz veljače 1942. g. se vidi da je letak podijeljen 24. XII 1942, a da je hapšenje uslijedilo 2. I 1943. g. i da je do tada uhapšeno 42 ljudi od kojih su i 2 člana Partije, dok su ostali uglavnom omladinci, srednjoškolci i studenti.⁷ U istom izvještaju se navodi da se narod odupire reviziciji ustaških vlasti u vezi kukuruza i navodi primjer općine Mali Bukovec u ludbreškom kotaru kojoj je izdan nalog za reviziciju kukuruza »ali se tome nije nitko odazvao«. Slično je i sa pozivima u Paveličevu vojsku, u vezi čega je izdan i letak, koji je kod masa odlično primljen, te se ljudi »baš mnogo ne odazivaju u vojsku«. Također se konstatira da je opće »raspoloženje masa za nas danas mnogo bolje nego je to bilo pred 2 ili 3 mj.(eseca)« i dodaje da se sjednice OK i jedinica održavaju redovito i da ih obilaze članovi Okružnog komiteta. Traže se isprave za Ludbreg iz Danice, gdje se tada nalazila neprijateljska posada. Iz izvještaja se vidi da je OK održao partijsku konferenciju na kojoj je donijet zaključak da se od ilegalaca osnuje jedna partizanska grupa koje će izvoditi manje akcije na terenu. Ova grupa je i osnovana nešto kasnije te narasla na oko 50 ljudi a po dolasku Kalničkog NOP odreda ušla u njegov sastav sredinom ožujka 1943. godine.⁸

Da bismo shvatili uvjete pod kojima se razvijao NOP u Podravini početkom 1943. godine, ukratko ćemo istaknuti nekoliko podataka o stanju i mjerama ustaša i Nijemaca na tom području s ciljem razbijanja i sprečavanja razvitka NOP-a i jačanja svojih pozicija. Kao prvo na području sva tri kotara postoje kotarska oružnička zapovjedništva (Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg) koja su potčinjena oružničkim krilima Bjelovar (prva dva) i Varaždin (Ludbreg). Ona rukovode radom svih oružničkih postaja na svom području. Uslijed razvitka NOP-a u 1942. g. na tom području oružnicima su pridodani domobrani kao ispomoć. Prema postojećoj dokumentaciji, njihov broj se na području oružničkih krila Bjelovar i Varaždin u toku 1943. godine kretao oko 2.500 oružnika i domobrana naoružanih približno istim brojem pušaka sa 4-8 puškomitraljeza te potrebnom opremom.⁹ Od 500-800 ih se nalazilo na području Podravine (najviše u Koprivnici), gdje se pored oružničkih postaja nalazilo i 15 oružničkih straža smještenih uz mađarsku granicu.

Pored oružničkih jedinica u Koprivnici se nalazila smještena kotarska bojna i posadno zapovjedništvo, u Bjelovaru stožer i nekoliko jedinica I gorskog zbruga kao i stožer i 1 satnija 2. ustaške pripreme bojne čiji su se dijelovi 3. satnije u jačini od oko 30 ustaša nalazili kao posada u Pitomači, te u Varaždinu dva topnička sklopa i još neke jedinice od kojih će se neke u 1943. g. smještati u Ludbregu. Pored ovih jedinica u 1943. g. u Bjelovaru se formira XXXVII bojna ustaške vojnice za borbu protiv partizana na tom području, a tu povremeno djeluje i Poglavnikov tjelesni zdrug koji je znatno pojačan, reorganiziran i motoriziran. Prema novoj reorganizaciji Kalnik i Podravina spadaju u 1943. g. u II operativnu zonu I. domobranskog zbora.¹⁰

I Nijemci su u 1943. g. pokazivali značajniji interes za područje Podravine. Već potkraj 1942. g. na područje sjeverno od Save razmješta se njihova 187. rezervna pje-

šađijska divizija. Već 4. XI 1942. g. u Koprivnicu dolazi 1. bataljon 486. puka, a u Bjelovar se smještaju dva bataljona i dvije čete. Do svibnja 1943. g. brojno stanje divizije se povećalo na oko 13.000 vojnika. Zadatak dijelova ove 187. njemačke rezervne pješadijske divizije u Podravini je bio obrana željezničkih pruga (kako one Križevci - Koprivnica, tako i onih iz pravca Koprivnice i Bjelovara prema Virovitici) od napada, diverzija i sabotaža od strane partizana i aktivista NOP-a kao i razbijanje i sprečavanje daljeg razvitka NOP-a na tom području vojnim akcijama. Komandi ove divizije na prostoru sjeverno od Save bile su u vojno-operativnom smislu podređene sve jedinice NDH. Na osnovi Hitlerovog naređenja od 10. III 1943. g. u cijeloj tzv. NDH, koja i dalje ostaje njemačko operaciono područje, organizira se u travnju i svibnju njemačka policijska uprava. Petoj policijskoj oblasti pripadale su novoosnovane njemačke žandarmerijske kapetanije u Bjelovaru i Varaždinu te kotarske žandarmerijske komande u Koprivnici, Ludbregu i Đurđevcu. Krajem 1943. g. u Bjelovaru su Nijemci osnovali Feldkomandu 1038 sa potrebnim aparatom i snagama koja se posebno istakla u teroru protiv aktivista i suradnika NOP-a na području Bjelovara i dijela Podravine, često poduzimajući i vojne akcije protiv partizana, a njezin komandant je bio odgovoran za sigurnost na tom području.¹¹

Pored ustaša i Nijemci su na području Podravine u toku rata, odnosno 1943. g., imali nekoliko obavještajnih centara. Prema postojećoj dokumentaciji po jedan takav centar su imali u Đurđevcu, Ferdinandovcu, Podravskim Sesvetama, Pitomači i Ludbregu a po dva u Koprivnici, Virju i Peterancu. Pored ovih centara oni su na područje Podravine u drugoj polovici 1943. g., a i kasnije, znali ubacivati svoje agente, obično bračne parove sa radio stanicom, tako su u 1943. g. evidentirana 2 takva para od kojih se jedan bračni par nalazio u Ludbregu a jedan u Đurđevcu.¹² Cilj svih ovih obavještajnih centara i ubačenih agenata bio je pored prikupljanja obavještajnih podataka o aktivistima i suradnicima NOP-a te o partizanskim jedinicama, razbijanje i uništenje NOP-a na tom području, kroz razbijanje i uništenje njegovih oružanih snaga, a naročito organizacija i članova KPH kao organizatora i rukovodioca NOP-a i socijalističke revolucije.

Ako svim ovim naprijed iznesenim podacima dodamo još da su na području Podravine postojale ustaške organizacije te uprave civilnih vlasti, možemo pretpostaviti pod kakvim teškim uvjetima se razvija NOP na tom terenu.

Međutim, i pored ovako velike koncentracije neprijateljskih snaga na području Podravine, ipak su borci Kalničkog NOP odreda svojim akcijama, a uz pomoć članova Partije, SKOJ-a, NOO-a i AFŽ-a, uspijevali ne samo da se održe na tom terenu nego i da neprijatelju zadaju značajne udarce, razbijaju njegovu propagandu te izazovu pravu pomutnju i strah u njegovim redovima. Za ilustraciju spomenut ću Predstavku Velike župe Zagorje upućenu Ministarstvu domobranstva NDH 31. XII 1942. g. u ime funkcionera te župe.¹³ U njoj se traži što skorije poduzimanje koraka za temeljito čišćenje Kalnika od partizana, koji ugrožavaju cijelu okolicu te postoji opasnost da poljuljaju vjeru u Poglavnika. Pa, iako je radio izvjestio o njihovom uništenju, »no stvarnost je na žalost nepobitna, da su upravo partizanski odredi na Kalniku jači nego ikada... te su ozbiljni ugrozitelji javnog reda i mira«, što potvrđuju posljednji napadi »u

S T A B
KALNIČKOG NAR. OSLOB.
PARTIZANSKOG ODREDA
Komesarinja
22. ožujka 1943.

Komesaru II. Operativne zone.

Posljednji naš izvještaj od 7. o. m. j. uputili smo vam preko KK Čazma i vjerujemo, da ste ga primili. Odluku, koju smo donjeli u Slavoniji sroveli smo u život. [redacted] predali smo u sastav naše IV. divizije, dok se [redacted] uputio u Bilogoru u pravcu Kalnika. Tamo se susreo s našim [redacted] bataljonom te smo tako mogli dobiti tačnu sliku gubitaka u posljednjoj borbi kod Bojane. Ti gubici u mrtvim, ranjenim i nestalima iznose 21. Tako su se potvrdila naša predviđanja o gubicima.

Komandant i komesar odreda pratili su I. bataljon u Slavoniju, kako bi iskoristili tu priliku za savjetovanje sa Štabom Divizije i drugom Vladom, koji se u to vrijeme još nalazio u Štabu III. operativne zone. Po naredjenju druga Vlade mi smo iz Slavonije uputili specijalan izvještaj Glavnom štabu Hrvatske.

U razgovorima sa našim odgovornim drugovima naročito nam je pažnja skrenuta na ~~naš nedostatan~~ naš nedostatan rad po pitanju agitacije i propagande. Drug Vlado nam je primjetio, da svakako pristupimo organiziranju glasila našeg odreda, jer „Glas Hrvatskog Zagorja“ ne može u potpunosti zadovoljiti. Sve ove primjedbe mi smo ozbiljno razmotrili i po dolasku na Kalnik započeli smo intenzivnim radom na tom području. U tu svrhu postavili smo si zadatak izdati tri letka: Prvo, povodom posljednjih reakcija fašističkih bandita na području Bilogore, Kalnika, drugo, letak o izdajničkom radu izbjegličke vlade u Londonu i pokvarenog vodstva HSS, i treće, letak oficirima i vojnicima obližnjih garnizona. U isto vrijeme započeli smo prikupljanjem članaka za naše glasilo. Da i u buduće ne zaostanemo sa radom na tom planu, organizirat ćemo Agitatorsku Komisiju. Za sve ovo mi danas imamo mnogo bolje preduslove nego ranije zbog toplijih dana i mogućnosti rada u sumi ovome radu mi smo naišli na puno razumjevanje i podršku Varaždinskog O. K.

Opća situacija na terenu Kalpart. odreda. Kao i obično, ofanziva i neprijateljske snage, koje su promaširale selima Bilogore i Kalnika, djelovale su štetno na političku situaciju i otpor ovdšnjeg naroda. Hapšenja po selima, groznja i strah pred uništenjem i palenjem selima osjeća se vidno. Naše veze na terenu oslabile su i tu i tamo zatajile. Spijunaža i dojavljivanje uzelo je opet veći zamah. Jedino je primjećeno, da narod sve veća pristupa sakrivanju hrane i dragocjenosti. U isto vrijeme neprijatelj uspijeva proturiti u narod neprestano neke alarmantne vijesti o ofanzivi, dolasku nekih njemačkih divizija i t. d. U nekoliko navrata primjetili smo, da su nas seljaci obavještavali, kako se u njihovom selu nalazi neprijateljska vojska, kako bi mimošli njihova sela, dok u stvari vojske nije bilo.

Drug Vlado stavio nam je na raspoloženje specijalna uputstva HSS za Dalmaciju. Iz tog dopisa izbija sva perfidnost i zločinačka zamisao tih bandita. Mi smo odlučili najozbiljnije posvetiti punu važnju radu funkcionera bivše HSS. Zadnjih dana zatražili su neki funkcioneri u glavnom kotarskih organizacija, sastanke sa nekim iz štaba našeg odreda. Kroz izvjesno vrijeme, kad se glavnina naših snaga prebaci u izrazito hrvatske krajeve, mi ćemo dobiti malo veći uvid u eventualnu njihovu aktivnost a ujedno moći ćemo i pristupiti uspješnijem raskrinkavanju izdajničkog rada gospode iz HSS.

Inače banditske vlasti provode i dalje pljačku nad našim narodom. Ovih dana pojavili su se bovi proglašili o predaji hrane. Koliko do sada znamo u jednom selu u blizini Varaždina /Poljana Čornja/ odešlo je do otvorenog sukoba između naroda i bandita.

[redacted], koje poduzimamo u čišćenju naših sela od petokolonaša i drugih razbojnika, nailaze na vidno odobravanje naroda. U tome je naša aktivnost bila dosta velika, no to se ograničavalo samo na likvidiranje tih razbojnika. Zbog naročitih razloga pri tupać ćemo od sada i rekviziciji njihove imovine i zapljeni svega dobra.

Opća situacija u odredu. Neprijateljska ofanziva, čiji je najveći uspjeh bio razbijanje našeg odreda u Bojani, propaganda, koju neprijatelj razvija, imala je donekle utjecaj i na sam odred. U cjelini odred je čvrst i upravo je ojačao kroz sve ove poteškoće. Od njega je otkrlo nekoliko dezertera, koji su stupili u redove ustaša, domobrana i legije. Nekoliko se predalo i otišlo u Njemačku na rad. Stivali su se paničari i danas znamo, koji su. Ukratko mi bolje poznajemo svoj odred. Odbjegli partizani mahom

privedu u onima, koje smo mobilizirali po pozivu. To je zbog toga, što nam ~~ne~~ probojnički odbor, u koliko i postoje, ne mogu pružiti potrebnu pomoć u odabiranju ljudstva, zbog svoje slabosti.

U nama je poznato, da u gradovima a posebno u Zagrebu postoje stotine ljudi, koji bi vrlo rado došli u naše redove, a to ipak ne čine zbog slabih ili nikakvih veza. Radnici, koji su pobjegli iz Hrvatske a naročito iz Beča, govore, kako tamo ima hiljade radnika Srba, Hrvata a naročito Crka, koji bi vrlo rado stupili u Narodnu vojsku, kad bi se mogla učvrstiti veza sa odredom. Molimo vas, da razmotrite te mogućnosti, a mi ćemo sa svoje strane učiniti to isto.

mi znamo, da je disciplina za sve to, veoma stabilnost na Kalničkom. Kada će ljudi znati, da na Kalniku ima uvijek partizana, oni će se odlučivati daleko lakše da krenu na put, nego je to dosada bilo, kada nas je bilo sve po svuda, a najmanje na Kalniku. Mi smo čvrsto odlučili, da pod svaku cijenu pokušamo održati se na Kalniku ba makar i spavati po šumama, samo da ostanemo tu. Na to mi dosada pripremamo naše partizane.

Disciplina i borbenost naših partizana uglavnom zadovoljava. Naš I. bataljon /bivši drugi/, koji je predstavljao našu udarnu snagu, razvodnjen je donekle pristupom četrdesetorice novih drugova, koji su regrutirani donekle jednom pošiljkom iz Zagreba, prikupljanjem partizana sa bolovanja, nanovo pridošlih i slično. Oni su raspoređeni po svim vodovima i nakon toga formirana je treća četa istog bataljona. Slični slučaj imamo i kod našeg drugog bataljona /bivši III./, na čijem sektoru /Bjelovarski O.K./ djelovala je do sada i naoružana grupa od svojih pedesetak ljudi pod vodstvom nekih članova K. Komiteta. Ta četica trebala bi zapravo nadomjestiti onu četu, koju smo mi formirali za O.K. Bjelovar i naknadno odveli sa sobom na Kalnik obećavši sekretaru O.K. Bjelovar, da ćemo na njegov sektor odposlati jedan bataljon za istu svrhu. Mi smo to danas i učinili. Onu četu stavili smo iz razumljivih razloga pod našu kontrolu, jer bi nemirodno bilo, da na našem sektoru kroče ne i koriste jedna jedinica, vojno će krajnja četa ne očajnjem i bez u. i. stabilnosti. U tom vidu dao nam je instrukcije i drug Vlado. Oni koji mi ćemo poručiti sa ljudstvom našeg drugog bataljona i formirati njegovu treću četu kao i kod I. bataljona. U tu svrhu poslati ćemo na onaj sektor i jednog člana iz staba odreda, koji će imati i zadatak, da pripomogne stabu onog bataljona u organiziranju svoga života.

Posljednjih 2-3 dana naš odred je mirovao i spremao se za ~~redove~~ poslije peripetija u toku ofenzive. ~~XXXXXXXXXXXX~~ U tu svrhu iskoristujemo i obilnu propagandni materijal kojeg smo dobili u Slavoniji i koji sada primamo.

Naše perspektive.

Rokiranje naših snaga na sjeverne obronke Kalnika, odašiljanje jedne čete na Ivančicu, predstavlja korak napred ~~u~~ našem prodiranju u čisto hrvatske krajeve. S time u vezi mi ćemo nastojati pripremiti dovoljnu količinu propagandnog materijala, formirati agitprop grupu, organizirati mitinge i narodne veselice u tim krajevima, kako bi što bolje upoznali naš narod sa linijom naše borbe i što većma učvrstili jedinstvo vojske i naroda. Tom zadatku mi ćemo pristupiti kroz 5-6 dana. Smatramo da će time započeti najaktivnije razdoblje naše političke djelatnosti. U tom vidu organizirati ćemo i takmičenje za mjesec april.

O svemu tome opširnije drugi puta.
Od zadnjeg našeg dopisa do danas mi nismo primili nikakove pošte.

Smrt fašizmu - Sloboda Narodu !

Komesar *Komesar*

Komandant *Komandant*

Bolfanu i Kunovcu, te sjeća gotovo stalno brzoglasnih stupova na liniji Ludbreg Koprivnica (...), a da se ni ne spominje neprestano odvođenje i ubijanje ustaških dužnostnika...« – kaže se u Predstavci uz napomenu da sve molbe ustaških vlasti sa toga područja za pomoć i zaštitu ostaju kod mjerodavnih bez uspjeha.

Na osnovi postojeće dokumentacije se vidi da su ustaške vlasti pomno pratile kretanje Kalničkog NOP odreda kao i njegove akcije u 1943. godini, prvenstveno u prvoj polovici te godine.¹⁴ Na osnovi tih dokumenata, kao i dokumenata Kalničkog NOP odreda, spomenut ćemo samo najznačajnije njegove akcije na području đurđevačkog, koprivničkog i ludbreškog kotara, gdje se i nalazilo uglavnom u to vrijeme boravište Odreda. Prethodno ćemo spomenuti da je Kalnički NOP odred za vrijeme svoje aktivnosti u drugoj polovici 1942. godine na području Kalnika narastao sa 350 na 500 boraca. On je u prosincu dao 2 bataljona za novoosnovanu diviziju u Slavoniji. Na Kalniku je ostao njegov III bataljon koji je trebao otići na sektor Bilogore radi odmora. Ovaj bataljon je u prosincu 1942. g. izvršio slijedeće akcije: 21. XII – izvršen napad na rudnik Lepavinu gdje je zarobljeno 36 domobrana i 1 oficir sa kompletnim naoružanjem i opremom, dok je zgrada zapaljena; 24. XII – uhapšena su 2 ustaše koji su likvidirani; 26. XII – u zasedi kod Radeljeva zarobljeno je 9 domobrana sa 8 pušaka i 800 metaka; 27. XII – uhapšena su 2 ustaše i likvidirana, zarobljena 3 pištolja, a tom prilikom 1 drug je ranjen; 28. XII – na pruži i cesti Ludbreg – Koprivnica izvršeno je rušenje telefonskih stupova; 30/31. XII – bataljon je pokušao prijelaz preko pruge Koprivnica – Križevci, između Carevdara i Donjare, koju je blokirala njemačka vojska (djelovi 187. pješačke divizije), a koji nije uspio. Gubici bataljona su bili 7 mrtvih i 10 ranjenih dok su Nijemci imali 2 mrtva i 4 ranjena. Ipak se 1. I 1943. g. bataljon uspio prebaciti preko pruge, malo južnije, te se istoga dana u Bilo-gori spojio sa Štabom odreda. Tu u selu Brzaji bataljon je nakon trodnevnog odmora odmah započeo sa akcijama. Tako je 2. I izvršeno rekviriranje duhana i šećera u Velikoj i Maloj Čerešnjevici, a partizani su bili i u Grabrovnici i Sedlarici. Sutradan su izvršili akciju u Kapeli, a 5. I na tunel Paunovac u kojima je zarobljeno 11 domobrana i 2 žandara, 17 pušaka, 2 pištolja i 5 bombi uz gubitke od 1 mrtvog (kurir bataljona). Noću 8/9. I – bataljon je porušio prugu i 120' telegrafskih stupova između Pitomače i Vukosavljevice, a u V. Čerešnjevici rekvirirao 325 litara državnog vina.

Na tom području Kalnički NOP odred je u suradnji sa Štabom bilogorske čete izvršio mobilizaciju 35 ljudi koji su odmah naoružani, dok je u suglasnosti sa OK KPH Bjelovar od njihovog ljudstva osnovana četa, kojoj je Štab Odreda dodijelio komandira, komesara i 18 boraca sa 1 puškomitraljezom. Ova četa se nalazila u vojničkom pogledu pod kontrolom Kalničkog NOP odreda, a imala je sektor djelovanja između pruga Križevci – Koprivnica, Križevci – Bjelovar – Kloštar i Koprivnica – Kloštar. Četa je brojala 47 boraca, a poslije reorganizacije bataljona u kojem je formirana 3. četa, uputila se zajedno sa bataljonom i Štabom Odreda na Kalnik. Dana 9. I 1943. g., prema izvještaju Štaba Kalničkog NOP odreda, Odred je brojio 209 boraca (Štab Odreda 12, I bataljon 150 i Bilogorska četa 47).¹⁵ Odred se 18/19. I prebacio kod Lepavine iz Bilo-gore na Kalnik i smjestio se na području M. Grabičana i M. Poganca. Već istog dana na Kalniku je iz dotadašnje 3. čete I. bataljona i Bi-

logorske čete (odnosno 4. čete I. bataljona bivše čete OK KPH Bjelovar) osnovan II bataljon Kalničkog NOP odreda i postavljen komandni kadar.¹⁶

Situacija na području Kalnika u to vrijeme je bila vrlo složena i teška. Pored svojih velikih garnizona u Bjelovaru, Varaždinu, Koprivniči, Ludbregu, Đurđevcu, Križevcima i drugih, uspostavljena je posada od 160 domobrana koturaša u Velikom Pogancu, te nekoliko posada na pruži Križevci – Koprivnica u koje se smještaju Nijemci. Iz tih garnizona i posada vrlo često su ustaše, domobrani i oružnici upadali u kalnička sela, pljačkali i ubijali aktiviste i suradnike NOP-a, pojačale propagandu i širile lažne vijesti o »strahovitim« gubicima partizana i navodnom uništenju cijelih naših jedinica. Otkrili su i 6 ranjenika koji su im živili pali u ruke, a i neke magazine hrane. Sve je to utjecalo na političko raspoloženje stanovništva na Kalniku i okolici. Uslijed zimskih uvjeta, borbama Kalničkog NOP odreda bilo je otežano kretanje, konspiracija, povećava se broj oboljelih, što bez postojanja bolnice predstavlja veliku poteškoću. Narod je na Kalniku partizane »dočekivao prijateljski«. Baš u to vrijeme ustaše su na tom području vršile »novu pljačku u obliku prisilnog otkupa stoke i svinja« te kukuruza, a »izvršeno je i novo pozivanje u Pavelićevu vojsku«. Ovu situaciju iskorištava Odred, te pošto je prikupio oružje koje je sakrio prilikom odlaska sa Kalnika u prosincu 1942. g., izvršio je za to oružje »potrebnu mobilizaciju ljudstva na principu službenih poziva« u »selima kroz koja su često prolazili partizani«. Mobilizacija je uspjela iznad očekivanja te je na taj način mobilizirano oko 30–40 ljudi, uglavnom mladića. U pripremi ove akcije, prije upute poziva pojedinim mladićima, Odred je uputio okružnicu, odnosno pismo NOO-ima, među kojima i onima u Ribnjaku i Radeljevu, u kojoj su u ime Štaba zamoljeni da porade među narodom da se najsvjesniji mladići jave u partizanski odred kao borci.¹⁷

Na pojavu partizana na Kalniku neprijatelj je reagirao pretresom terena i sa povećanom obavještajnom aktivnošću prateći i evidentirajući gotovo svaki pokret partizana. Tako je npr. samo u prvih 5 dana boravka na Kalniku Odred uhapsio 17 špijuna, od kojih je 7 strijeljano, o čemu je izdao i službeno saopćenje.¹⁸ S druge strane, izvjestan broj neprijateljskih vojnika pristupao je u redove kalničkih partizana dok su drugi uspostavljali veze s njima.

Odmah po dolasku na Kalnik, Odred je započeo sa oružanim akcijama na neprijateljske posade i komunikacije. S obzirom da su to jedne od najznačajnijih i najvidljivijih aktivnosti NOP-a na tom području, ukratko ćemo spomenuti neke akcije izvršene u Podravini od siječnja do srpnja 1943. g., a prema Odredskim i neprijateljskim dokumentima.¹⁹

21. I – izvršen je napad na želj. stanicu Mučna Rijeke. Zarobljeno je 8 domobrana i zaplijenjeno 5 pušaka. Stanica je zapaljena, blokovi uništeni, a skretница minirana.

23. I – u Prkosu I bataljon je odbio napad koturaške bojne, pojačane sa oružnicima i domobranima iz Rasinja, nanijevši mu gubitke od nekoliko ranjenih.

24. I – postavljena je zaseda na cesti Križevci – Koprivnica između Donjare i Sokolovca, koja nije uspjela. Ipak u borbi je ubijen ustaša Valent Nemec, te zaplijenjena 1 puška, 1 bomba i 50 metaka.

25/26. I – jedna četa je izvela akciju na stanicu Velička Mučna, te minirala skretnicu i željeznički most koji

su oštećeni. Za to vrijeme druga četa uništila je rudnik u Carevdaru zaplijenivši 7 kg eksploziva a zatim na želj. stanici minirala skretnice, a stanicu zapalila.

31. I – postavljena je mina na želj. prugu kod Lepavine na koju je naišao vlak iz Koprivnice. Tračnica je potrgana, a lokomotiva oštećena.

1. II – napadnuta je želj. stanica Kunovec – Subotica i zapaljena dok su skretnice minirane. Državni kukuruz, zaplijenjen u Subotici, dijelom je podijeljen stanovništvu, a dijelom uništen. Razoružana je i posada u bunkeru na potoku Gliboki kod Subotice te zaplijenjeno 10 pušaka.

1/2 II – postavljena je mina na želj. pruzi kod Donjare i zasjeda, ali je mina eksplodirala prije nailaska vlaka, oštetivši prugu.

3. II – izvršen je napad na domobransku stražu u želj. stanici Čukovec. U napadu 1 domobran je poginuo a 29 zarobljeno. Zaplijenjeno je 25 pušaka, 1 pištolj, 2 mitraljeza i 1 puškomitraljez. U isto vrijeme minirana je skretnica u stanici, a na cesti kroz mjesto i uz prugu posječeno je oko 50 ptt stupova.

5. II – odbijen je neprijatelj pri napadu na naše položaje u V. Botinovcu i M. Pogancu. Ujutro, u ponovljenom napadu, Odred se povukao unajevši neprijatelju gubitke od 8 mrtvih (4 Nijemca, 3 legionara i 1 žandar) dok je sam imao 2 mrtva i 3 ranjena. Neprijatelj je napadao sa snagom od oko 1000 Nijemaca, legionara, domobrana i žandara.

7/8. II – izvršen je napad na oružničku postaju poštu i općinu u Rasinji u kojoj su se nalazili 5 oružnika i 21 domobran. Pred napad su prekinute ptt veze sa Koprivnicom. Spaljeni su općinski i poštanski spisi, uništeni telegrafski aparati, posječeni ptt stupovi, rekvirirano 1800 kuna, zaplijenjena pisaća mašina i šapirograf.

9. II – Treći bataljon Kalničkog NOP odreda u napadu na želj. i oružničku posadu u Pitomači zarobio je 14 domobrana i oružnika, zaplijenilo 18 pušaka, 1000 metaka, 12 bombi i druge opreme.

11. II – izvršena zasjeda na vlak na pruzi Koprivnica – Križevci koja nije uspjela pošto je mina prijevremeno eksplodirala oštetivši samo prugu.

11/12. II – prekinute su ptt veze sa Ludbregom te posječeni stupovi: na poštanskoj liniji između Slanja i Ludbrega 6 komada, a na želj. pruzi 4 stupa, na pruzi Ludbreg – Rasinja preko 43 stupa, na cestama Ludbreg – Martijanec 5 stupova, Hrastovsko – Slanje 5 i Čukovec – Bolfan 9 stupova.

12. II – izvršena zasjeda na vlak između V. Mučne i Sokolovca koja nije uspjela zbog prerane eksplozije mine čime je pruga oštećena.

13. II – izvršena je akcija na teški mitraljez na crkvi u Selniku koja nije uspjela.

13/14. II – u Malom Bukovcu uništeni su spisi u općini i pošti, te telegrafski uređaj, a zaplijenjen jedan radio, nešto novca, stroj za umnožavanje i sav pisači materijal.

14. II – izvršen napad na domobransku posadu u želj. stanici Mučna Rijeka. Akcija nije uspjela uslijed utvrđenosti zgrada, usput je srušeno 14 stupova i prekinute ptt veze između Mučne Rijeke i Sokolovca.

16/17. II – posječeno je 27 telefonskih stupova, razbijeni izolatori i žica presječena na više mjesta duž želj. pruge između Bolfana i Cvetkovca.

17. II – našu zasjedu na pruzi između Sokolovca i Mučne Rijeke napao je neprijatelj iz Koprivnice sa ciljem da je opkoli i uništi. Na juriš neprijatelj je razbijen,

uz gubitke, prema vlastitom priznanju, od 7 mrtvih (6 ustaša i 1 oružnik) i 17 ranjenih.

18. II – između Carevdara i Lepavine naša zasjeda napala je vlak, zarobila 10 domobrana, 2 njemačka podoficira, 2 legionara i 1 ustaškog oficira, a zaplijenila 8 pušaka i 3 pištolja. Lokomotiva i vagoni su prilikom eksplozije mine izbačeni iz tračnica i oštećeni. Putnici su pušteni. Pokušaj pomoći napadnutom vlaku od strane legionara iz Donjare, zaustavila je naša zasjeda prema Koprivnici. I ptt veze na tom dijelu pruge su bile prekinute.

19. II – između Donjare i Carevdara izvršen je napad na osobni vlak. Napad nije uspio pošto su ustaše imale utvrđeni marvinski vagon te jakom vatrom nisu dopustile pristup vlaku.

20. II – izvršena je akcija na Selnik u kojoj su zarobljena 4 domobrana i 5 pušaka. U noći minirana je pruga na 5 mjesta između stražare br. 95, koja je zapaljena, i Čukovca, te posječeni ptt stupovi u istom dijelu pruge čime je obustavljen promet Ludbreg – Koprivnica.

21. II – napadnut je vlak između Mučne Rijeke i Lepavine te je neprijatelj po vlastitom priznanju imao 7 ranjenih.

21/22. II – jedan vod zarobio je 9 ustaša i seljaka u Vrbancu i Poljancu »koji su stalno špijunirali naše terenske radnike i dojavljivali vlastima«. U pošti u Martijanцу zaplijenjeno je 9.470 kuna i slušalice sa telefona.

22/23. II – izvršen je noćni napad legije iz Križevaca na Ludbreški Ivanac. Neposredno prije napada Štab odreda i popunidbena četa su se prebacili u Malu Rijeku, tako da je neprijatelj udario u prazno. U tom napadu poginuo je odredski ekonom koji je zaostao u mjestu zbog svojih poslova.

23/24. II – izvršen je napad na Ludbreg. Prethodno su prekinute sve telegrafске veze s Ludbregom dok je želj. pruga iza Martijanца dignuta u zrak na 7 mjesta, a u samom Ludbregu razorena je zapadna skretnica. Zarobljena su 24 domobrana, zaplijenjeno 19 pušaka i 1 puškomitraljez. Neprijatelj je po vlastitom priznanju imao još 2 mrtva i 1 ranjenog dok je Kalnički NOP odred imao 2 poginula i 3 ranjena.

Ustaše se nisu mogle pomiriti s ovakvom aktivnošću Kalničkog NOP odreda te su pristupile organiziranju ofanzive »većeg opsega, sa ciljem: uništiti komunističke skupine, koje se nalaze s obadje strane željezničke pruge Križevci – Koprivnica u Kalnik pl. i Bilo-Gori, i očistiti od njih ovo područje«. Ofenziva je otpočela 27. II i trajala do 8. III 1943. g. U njoj je učestvovalo oko 2.300 ustaša, domobrana i Nijemaca i nije postigla postavljeni cilj. Naime, dobivši obavijesti o pripremi i početku ofenzive Štab odreda donio je odluku da se cijeli Odred uputi u pravcu Sv. Ivana Zeline i prema Moslavini kako bi se povezao sa Moslavačkim NOP odredom. Do početka ofenzive Odred je brojčano narastao na oko 400 boraca. Na Kalniku je organizirana prva bolnica, a za obuku novopridošlih partizana osnovana je obrazovna četa, te u toku ofenzive i III bataljon, koji se odvojio od glavnine i povukao na Bilo-goru. Ovom bataljonu se u Bačkovici 10. III 1943. g. priključio II bataljon, dok je Štab odreda otpratio I bataljon u Slavoniju gdje je predat IV diviziji. Uočena je greška što na Kalniku nije ostavljen jedan bataljon koji bi vezao na sebe izvjesne neprijateljske snage te omogućio pokretljivost glavnine kroz Moslavinu. Tu je u sastav II bataljona uključena grupa KK KPH Bjelovar od 50 naoružanih drugova, kao njegova treća četa. Tako je Odred ostao samo sa dva bataljona

od kojih I (bivši II) djeluje na Kalniku, a II (bivši III) na području Bilo-gore. Štab Odreda sa I bataljonom se prebacio pod borbom 15. III 1943. g. preko željezničke pruge Koprivnica – Križevci i stigao na Kalnik. Na Kalniku je Odred našao oko 50 novih drugova koji su raspoređeni u I bataljon po vodovima i nakon toga je osnovana 3. četa. Odred je ponovno narastao na oko 300 partizana.

Već prije dolaska Odreda grupa na Kalniku je izvršila nekoliko manjih akcija. Tako je noću 5/6. III 1943. g. iz rudnika Mala Subotica, kod Rasinje, rekvirirala 30 kg dinamita, 250 kapsli, 200 kg karabita i ručnu apoteku, a između Čukovca i Rasinje porušila 25 telegrafskih stupova. Isto tako otcijepljeni III bataljon, a poslije i II, izvršili su na području Bilogore nekoliko akcija. Pored akcija u V. Trojstvu 7. III i sukoba sa ustašama u Kašljevcu 8. III, noću 9/10. III izvršio je III bataljon Kalničkog NOP odreda napad na želj. i oružničku stanicu u Pitomači. Stanice su zauzete i zapaljene, zarobljeno je 14 domobrana i oružnika, a zaplijenjeno 18 pušaka, 12 ručnih granata, 8 bombi, 3 pišalice mašine, 1 bure petroleja te mnogo pišaćeg pribora i papira kao i vojničke opreme. Drugi bataljon je 12. III 1943. g. u Hampovici konfiscirao robu i 60.000 kuna iz privatne trgovine, a u Šemovcima je uništio arhivu u općini zaplijenivši 1 pušku i 1 pištolj. Sutradan isti je bataljon u pokretu bio napadnut u Javorovcu od ustaša i domobrana te se povukao u obližnju šumu nanijevši neprijatelju gubitke od 7 mrtvih i nekoliko ranjenih. Usput je naišao na dvije neprijateljske zasede, jednu nedaleko od Javorovca, a drugu kod Gornjih Mosti te obadjevu razbio, zaplijenivši 1 puškomitraljez i 2 puške i zarobivši 2 domobrana. Istog dana, tj. 13. III, napao je III bataljon Kloštar Podravski. Zapaljena je želj. stanica, uništena pošta i prekinute ptt veze. Zaplijenjene su 2 puške, 2 pištolja, 2 bombe, 5 radio aparata i druga vojnička i pišaća oprema. Iz skladišta ZEMPRA rekvirirano je 42 vreće kukuruza, 55 vreća pšenice i 9 vreća graha. Dana 14. III neprijatelj je napao II bataljon kod V. Branjske, ali su mu u dvije postavljene zasede nanijeti gubici te je odstupio, dok se sutradan navečer bataljon sa Štabom Odreda prebacio na Kalnik i odmah započeo sa akcijama a isto tako i bataljon na Bilo-gori i to:

15/16. III – napadnut je kamion koturaške bojne kod Prkosa. Posada je pobjegla, dok su zaplijenjena 3 bicikla i hrana u kamionu koji je zapaljen. U isto vrijeme na želj. pruzi između Cvetkovca i Rasinje prepiljeno je 6 a kod Slanja 27 telegrafskih stupova.

16/17. III – II bataljon Kalničkog NOP odreda (bivši III) izvršio je napad na Pitomaču te na želj. stanici zapalio 1 vagon sijena, 2 vagona drva i 17 vagona ugljena, dok je u rudniku Stara kolonija zaplijenjen eksploziv, a u Novoj koloniji 1 par teglećih konja. Zatim je u Plačkom jarku zapalio stovarište drva i ugljena, a u osnovnoj školi u Otrovancu zaplijenio pišaći pribor. Također je oštećena i pruga između Pitomače i Vukosavljevice.

21. III – II bataljon je izvršio upad u selo Črešnjevica te zapalio »ugljenokop Pitomačko-Črešnjevacki«, uništivši postrojenja i zapalivši drva koja su bila spremljena za rudnik.

22/23. III – I bataljon je razorio želj. prugu između Kunovca i Rasinje u dužini od 50 m, potrgao ptt veze i napao domobransku stražu na želj. mostu kod Rasinje tako da je promet Ludbreg – Koprivnica obustavljen. U isto vrijeme drugi dio bataljona napao je Martijanec gdje su u općini spaljeni spisi, u pošti zaplijenjeno

86.000 kuna i uništen telefon, a u mjestu uhvaćen ustaški krilnik Haraminčić.

24. III – II bataljon K NOP odreda uništio je želj. stanicu Suha Katalena, zarobio 6 domobrana sa 6 pušaka, te rekvirirao oko 20 metara žita. Istog dana uništena je želj. stanica Vlislav kod Novigrada kao i sve ptt veze.

26/27. III – I bataljon posjekao je telegrafske žice u Poljancu kod Selnice u dužini od 1 km, a na cesti između Hrastovskog i Slanja prepilio 32 telegrafska stupa. U mjestu Luka od blagajnika poreskog ureda zaplijenjeno je 7.000 kuna, a od poreskog blagajnika u Bolfanu 1.000 kuna. Drugi dio bataljona napao je želj. stanicu Lepavina, minirao prugu i skretnice na stanici, zarobio 6 domobrana te zaplijenio 1 puškomitraljez i 5 pušaka.

28/29. III – II bataljon je izvršio napad na legionare na pruzi Koprivnica – Križevci između Mučne Rijeke i Lepavine i prebacio se na Kalnik. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i 2 zarobljena legionara, ali je i bataljon pretrpio gubitke od 6 mrtvih i pet ranjenih, uslijed intervencije neprijatelja i borbe po danu. U isto vrijeme I bataljon je napao želj. stanicu Carevdar, ali zbog utvrđenosti zgrada u kojima se nalazila posada, nije ju uspio zauzeti, a imao je 1 mrtvog i 3 ranjena, dok su gubici neprijatelja: 1 domobran poginuo i 2 zarobljena. Pruga je razrušena i pokidane ptt linije.

29/30. III – između Pitomače i Vukosavljevice srušena su 24 a sutradan još 31 stup te su prekinute ptt veze.

1. IV – iz Ludbrega u pravcu Duge Rijeke krenula je konjička satnija protiv partizana ali se poslije sukoba s partizanima kod mjesta zv. »Severuša«, u kojem je imala 1 mrtvog i 1 ranjenog, povukla natrag u Ludbreg.

5. IV – jedan vod partizana vršio je rekviriranje stoke, rakije i vina u Ludbreškom Vinogradu.

6. IV – na povratku na svoj sektor, tj. Bilo-goru II bataljon K NOP odreda prelazeći prugu kod M. Carevdara zarobio je 2 domobrana sa puškama, a sutradan i 2 oružnika također sa oružjem, u vinogradima kod Čepelovca.

7. IV – II bataljon je napao Pitomaču u kojoj se nalazilo oko 80 ustaša i domobrana. Čim je otpočeo napad neprijatelj je napustio mjesto. Uhvaćen je 1 ustaša sa oružjem dok je bataljon imao 2 ranjena. Zapaljene su šumarija i želj. stanica.

9/10. IV – na cesti između Slanja i Leskovca prepiljeno je 7 telegrafskih stupova, u Cvetkovcu zaplijenjen 1 radio aparat na baterije i pišaći pribor, a u Prkosu rekvirirano 12 svinja.

13. IV – II bataljon je kod tunela Pavlovac napao putnički vlak. Dio kompozicije je izgorio, a poginulo je 7, ranjeno 2 i zarobljeno 57 domobrana, ustaša i legionara. Bataljon je imao 3 ranjena.

16 i 17. IV – ustaška bojna iz Križevaca, pojačana sa jedinicama Poglavnikovog tjelesnog zdruga (PTS) iz Zagreba, 2 satnije konjice iz Ludbrega i sa oko 300 Nijemaca vršila je akciju na kalničke partizane. Odmah na početku borbe, upornom obranom, povraćene su 2 konjičke satnije u Ludbreg, dok su se Nijemci, koji su iz Rasinje pošli prema Pogancu, vratili u svoje baze. Bojna je preko Gornje Rijeke i Apatovca stigla u Ivanac gdje je u borbi sa Kalničkim NOP odredom poginuo ustaški natporučnik Stanić, 2 vodnika i 12 ustaša. Zaplijenjeno je 11 pušaka, 1 puškomitraljez i 1 automat. Poslije toga se bojna povukla u Križevce. Odred je u ovim borbama imao 3 mrtva i 2 ranjena.

17. IV – posječeni su ptt stupovi između Virja i Molvi, te veza prekinuta.

19. IV – napadnuto i uništeno želj. pristajalište Plavšina kod Novigrada.

20. IV – napadnut je kamion sa vojskom u Vel. Bolfanu koji je išao iz Koprivnice u Ludbreg, ali je njegova posada napad odbila.

21. IV – u rudniku »Rasinja« zaplijenjena je izvjesna količina eksploziva.

22/23. IV – I bataljon napao je želj. stanicu V. Mučna, koja nije zauzeta, ali je 2. četa istog bataljona na pruži prema Koprivnici zarobila 100 domobrana Radne bojne i zaplijenila 27 karabina.

25. IV – na putu Slanje – Leskovac dijelovi I bataljona napali su kamion PTS u kojem su bile 4 ustaše. Kamion je zapaljen, dvojica ustaša su poginula i zaplijenjene su 2 puške sa municijom, dok su ostala 2 uspjela pobjeći. U isto vrijeme u Čukovcu i Globočecu ubijen je 1 ustaša, a dvojica zarobljena.

25/26. IV – I bataljon je napao oružničku postaju u Đelekovcu te zaplijenio 22 puške.

Od 28. IV do 3. V – trajala je ustaška ofenziva na Kalnik u kojoj je učestvovalo oko 2.500 ustaša, legionara i domobrana i to iz Koprivnice, Ludbrega, Križevaca, Novog Marofa te sa željezničke pruge Križevci – Koprivnica. Već 28. IV oba bataljona su napala na juriš neprijateljsku kolonu koja se kretala iz Ludbrega prema Dugoj Rijeci. U žestokoj borbi koja je trajala cijeli dan razbijena je kolona, zarobljeno 10 pušaka, 1 radio stanica, 25.000 metaka i mnogo druge ratne spremne. Neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih dok su gubici Odreda bili 4 mrtva i 6 ranjenih. Do manjih borbi je došlo kod V. Poganca (29. IV), Ribnjaka (2. V) i Duge Rijeke (3. V). U isto vrijeme vršene su akcije na neprijateljske veze i prometnice. Tako je 29/30. IV porušeno 17 stupova kod Leskovca; 1/2. V srušeno je na želj. pruži Martijanec – Poljanec 29 stupova, a noć prije razoreno je 30 m želj. pruge između Čukovca i Rasinje. Noću 29/30. IV prebacile su se 2 čete II i 1 četa I bataljona preko pruge Križevci – Koprivnica na Bilo-goru gdje je formiran III bataljon. Kod Duge Rijeke ustaše su 3. V iznenadile I bataljon te ga jakim mitraljeskom vatrom uspjele razbiti na nekoliko grupa uz gubitke od 2 mrtva, 1 ranjenog i 5–6 nestalih koji su uhvaćeni živi. Jedna se grupa tokom noći prebacila na Bilo-goru dok su se ostale spojile sa ostatkom Odreda i uputile na Ivančicu. Dana 5. V stigli su dijelovi I i III bataljona sa Bilo-gore na Kalnik, a 9. V vratili su se i dijelovi Odreda iz Zagorja te su se 11. V u Apatovcu spojili. Usput je III bataljon 3/4. V napao rudnik u Javorovcu, odnijevši sigurnosne svjetiljke i ostali rudarski materijal i alat, prethodno istjeravši radnike iz jama, tako da je rad potpuno obustavljen. 7. V razbio je satnju domobrana na Kalniku a 8. V noću sukobio se s neprijateljem u Grabičanima te ga jurišem razbio, zaplijenivši 2 teška mitraljeza, 1 laki mino-bacač, 3 puške i 1 raketni pištolj, bez vlastitih gubitaka. Tako je i ova neprijateljska ofenziva od koje se mnogo očekivalo propala, a Kalnički NOP odred izašavši kao pobjednik još je odlučnije nastavio sa akcijama.

10/11. V – između Slanja i Hrastovskog posječena su 42 stupa i prekinuta žica, a i duž želj. pruge Poljanec – Martijanec – Ludbreg također su posječeni telegrafski stupovi u dužini od 2 km, dok je 600 m žice odneseno.

12. V – napadnut je kamion koturaške bojne blizu Prkosa iz zasjede. Ubijeno je 7 domobrana i 1 poručnik,

dok su 2 domobrana zarobljena a zaplijenjeno 8 pušaka i razne vojničke opreme.

13. V – neprijateljska posada iz Velikog Poganca u jačini od 160 domobrana pod stalnim pritiskom partizana napustila je uporište.

14/15. V – na putu Slanje – Leskovac posječeno je 12 telegrafskih stupova.

Oko 15. V – Odred je uputio jedan bataljon u Slavoniju u sastav jedinica IV divizije.

15. V – na Bilo-gori razoružana je 1 neprijateljska patrola od 6 oružnika, te zaplijenjeno 6 pušaka i 7 bombi.

15/16. V – u Pitomači partizani su zaplijenili pišaći pribor u općini i spalili arhivu, na želj. stanici demolirali ptt uređaje te rekvirirali znatne količine robe iz ustaških radnji.

16. V – u zasjedi između Prkosa i Rasinje ubijena su 3 neprijateljska vojnika dok Odred nije imao gubitaka.

19. V – izvršena zasjeda na pruži Križevci – Koprivnica koja je bila namijenjena oklopnom vlaku, ali pošto se on nije pojavio, minirana je pruga, zarobljena 2 domobrana i zaplijenjen 1 karabin.

22/23. V – na želj. pruži Ludbreg – Koprivnica, kod Čukovca oklopni vlak naišao na minu. Uništena su 2 vagona ispred lokomotive, dok se vlak vratio u Koprivnicu, a pruga je popravljena poslije 4 sata.

24. V – blindirani vlak nedaleko od Velike Mučne naletio na minu. Uništen je 1 blindirani vagon i 1 sa piješkom ispred vlaka, a promet je bio prekinut cijeli dan.

28. V – izvršen je napad na Hlebine.

31. V – Fingiran je napad na Ludbreg, uz upotrebu minobacača (kojim je pogođena električna centrala), sa ciljem da se namami oklopni vlak te eksplozijom mine na pruži i zasjedom uništi, no on nije htio doći u pomoć Ludbregu.

2. VI – u Velikom Bukovcu iz mlina je zaplijenjeno 70 metara brašna i pšenice.

2/3. VI – razorena je pruga između Lepavine i Carevdara te napadnuta posada na pruži od 20 legionara u Donjari. Neprijatelj je imao 2 mrtva 5 ranjenih i 5 zarobljenih. Zaplijenjen je 1 teški mitraljez, 1 puškomitraljez, 10 pušaka i 4.000 metaka. Odred je imao 1 mrtvog i 2 ranjena.

6. VI – minirana je željeznička pruga Ludbreg – Koprivnica između Čukovca i Rasinje, a po noći i pruga Križevci – Koprivnica između Sokolovca i Mučne Rijeke.

9. VI – opkoljeno je mjesto V. Bolfan i tako spriječen svaki promet između Ludbrega i Koprivnice. Poslije intervencije veće grupe ustaša i »žestokog okršaja«, partizani su se povukli prema Segovini.

10. VI – Odred je napao oružničku postaju Rasinja kojoj je iz Ludbrega i Koprivnice upućena pomoć od oko 500 domobrana i ustaša i koja je sačekana kod Subotice i Čukovca. Poslije žestokih borbi u kojima su poginula 2 ustaše i 1 zastavnik, a 4 oružnika ranjena, Odred koji je imao 2 mrtva i 7 ranjenih se povukao, ali su se i oružnici iz Rasinje morali povući u Koprivnicu. U isto vrijeme minirana je pruga na nekoliko mjesta i pokidane su ptt veze. Napadnut je poštanski ured u Novigradu Podravskom, a 18. VI opet su partizani došli u mjesto.

10/11. VI – porušena je pruga na 4 mjesta između Pitomače i Vukosavljevice.

11–13. VI – neprijatelj vrši tzv. »čišćenje« Kalnika, ali bez uspjeha.

HRVATSKI NARODE I

Mi, tvoji sinovi, borci Kalničkog Partizanskog Odreda, dižemo odlučna svoj glas protiv izdajničkog rada pokvarenog vodstva Hrvatske Seljačke Stranke, koja sprema novo ropstvo našem narodu. Ta pokvarena gospoda sa Mačekom na čelu, povezana sa velikosrpskom izdajničkom i izbjegličkom vladom u Londonu, govore otvoreno kako će poslije sloma fašizma uspostaviti natrag staru Jugoslaviju, koju svi mi dobro poznajemo po kundačenju njenih žandara, po pljački i prevari sviju vlada i ministara, po korupciji općinskih bilježnika, sreskih načelnika i ostalih gulikoža.

Danas, kada se u narodno-oslobodilačkoj borbi nalazi gotovo sav hrvatski narod, a medju njima i hiljade poštenih članova i funkcionera HSS-a, danas, kada su hiljade i hiljade najboljih sinova našeg naroda dali svoje živote za svetu stvar narodnog oslobođenja, upravo danas, kada smo na pragu slobode, javljaju se eto i ti ljóšinari, prikupljaju svoje grupice i spremaju se za "odlučan čas".

N a s n e ć e p r e v a r i t i , m i z n a m o n j i h o v r a d i

Srpski narod neće nikada zaboraviti protunarodni rad raznih Jeftića, Stojadinovića, Cincar-Markovića i ostalih bandita, niti će Slovenci zaboraviti protunarodni rad pokvarenog popa Korošca i njegovih nasljednika Natlačena Krika i drugih, a još ćemo manje mi Hrvati zaboraviti protunarodni rad raznih Kemfelja, Kmjevića, Reberskog, Mačeka i drugih, koji su godinama zavaravali poštene članove svoje stranke i gotovo cijeli hrvatski narod.

Mi nismo zaboravili da je baš Maček potpisao onaj sramotni kupoprodajni ugovor o pristupanju Jugoslavije trojnom paktu. Na svojim leđjima hrvatski je narod osjetio njegovu gospodsku "Zastitu" onega nacružane "žohare", koji su kundačili naš narod, kada su po ulicama grada Zagreba i drugdje, tražio veći komad kruha i bolje uslove rada. Mi nismo zaboravili da su krpvi koncentracioni logori u Hrvatskoj uvedeni pod njegovom vladom, a još ćemo manje zaboraviti onaj sramotni poziv, kojeg je uputio našem narodu u času, kada je Pavelić preuzimao vlast i kojim nas je pozvao da budemo mirni i da pokorno izvršujemo naredjenja ustaških razbojnika. Nikada mu hrvatski narod neće oprostiti, što nije podigao svoj glas protesta, kada su fašistički razbojnici, komadali našu zemlju, kada su nam oteeli Medjimurje, Dalmaciju, Primorje i Gorski Kotar. On je namjerno šutio, kada je Pavelić vršio mobilizaciju i slao hiljade hrvatskih sinova u sigurnu smrt. On nije pozvao domobrane da se povrate svojim kućama, da okrenu svoje oružje protiv okupatora i domaćih izdajica, a znao je da će izginuti protiv svojih interesa i protiv interesa cijelog hrvatskog naroda. On je znao da se naša Narodna Vojska bori protiv okupatora, ustaša i četnika, a ipak nije uputio poziv hrvatskom narodu, da stupi u redove Narodne vojske, nego je preko svojih agenata radio na tome, da hrvatski narod ostane što dalje od narodno-oslobodilačke borbe, a prema tome i dalje od mira i slobode, makar je znao za sve one patnje, koje danomice podnosi naš narod. On nije pozvao naš narod na oružnu borbu protiv okupatora i njegovih slugu, kao što je to učinila junačka Komunistička Partija.

Šutio je za cijelo vrijeme narodne borbe, a danas diže svoj glas kao mrtvac iz groba. To nije više glas poštena čovjeka. To je glas izdajice i neprijatelja našega naroda.

O t k l o n i m o o p a s n o s t k o j a p r i j e t i n a š e m n a r o d u ! N a p r e d u b o r b u z a m i r i s l o b o d u !

Da bi spasio propalog gospodara Hitlera, krvavi pos Pavelić sprema novu pljačku i mobilizaciju posljednjih sinova našega naroda.

Né dajmo da braća naša i djeca naša i cijeli naš narod izgine za tuđina protiv vlastitog interesa. Na oružje, u redove Narodne Vojske i Zajedničkim silama i zajedničkom borbom sačuvat ćemo lakše svoje živote, jer ćemo prije uništiti neprijatelja naših naroda i dočekati ranije dan slobode i mira! Četničke bande pale već danas po našim selima i kolju naš hrvatski narod. Te bande, pod vodstvom Draže Mihailovića spremaju se da u času sloma fašista, izvrše masovno klanje našega naroda i da se nad nama osvete za sva ona zvjerstva i bezakonja, koja su ustaški psi izvršili nad nadužnim srpskim narodom. Tko brani danas hrvatska sela od krvožednih četničkih bandi? Samo partizani i Narodna Vojska. Tko će sutra braniti naša sela od tih istih bandita? I opet smo Narodna Vojska. I što će nas Hrvata biti više pod oružjem, to ćemo lakše i uspješnije obraniti naš narod od tih krvožednih posa.

Zato na oružje i u nepoštednu borbu protiv sviju izdajica! U zajedničkim redovima sa bratskim srpskim narodom, mi ćemo izvojevati zajedničku pobjedu nad zajedničkim neprijateljima.

Velikosrpska izbjeglička vlada u Londonu sprema se po povratku u našu zemlju uspostaviti natrag stari Jugoslaviju. U njihovoj službi stoji danas i dr. Maček sa preostalim dijelom pokvarenog i / gospodskog vodstva Hrvatske Seljačke Stranke. Oni zajednički spremaju novu izdaju našim narodima, oni nam spremaju novo ropstvo.

Ustanimo svi kao jedan, da s oružjem u ruci ostvarimo pravu i istinsku slobodu našem narodu. Samo naoružan hrvatski narod moći će spriječiti izdajničke planove starih varalica i pomrsiti račune onima, koji nam spremaju novu 1918 god.

MI smo se borili i borit ćemo se do kraja!

Zakleli smo se našem narodu da iz ruku nećemo pustiti oružje tako dugo, dok posljednji okupator ne napusti našu zemlju, dok posljednji ustaški ili četnički pas ne plati svoju izdaju. Preko 2 godine borine se teško i krvavo sa nadmoćnijim neprijateljem i u toj svetovjetoj borbi najbolji sinovi našeg hrvatskog naroda kao i ostalih naroda naše porobljene domovine, dali su svoje živote za ljepšu i sretniju budućnost svoje djece, braće i roditelja, cijelog našeg naroda.

Neka je svima njima slava! volili su svoj narod i pali su kao pravi njegovi sinovi, kao pravi potomci slavne vojske Matije Gupca. Slava njima i smrt okupatoru i njegovim slugama ustaškim i četničkim razbojnicima! Smrt svima onima, koji porobljuju naš narod i onima koji žnu spremaju novo ropstvo!

ŽIVILA ORUŽANA BORBA NAŠEG HRVATSKOG NARODA!

DOLJE VELIKOSRPSKA IZBJEGLIČKA VLADA U LONDONU I DOLJE IZDAJNIČKO, POKVARENO I GOSPODSKO VODSTVO HSS-a!

ŽIVILO JEDINSTVO SVIJU POROBLJENIH NARODA U BORBI PROTIV OKUPATORA I DOMACIH IZDAJICA!

ŽIVJELI NAŠI VELIKI SAVEZNIČI, SOVJETSKA RUSIJA, ENGLESKA I AMERIKA!

U ime Hrvata, boraca Kalničkog Narodno-oslobodilačkog Partizanskog Odrada

Strok Izidor, komandant odreda
 Horvat Josip, komesar odreda
 Kučić Stjepan, zamjenik komandanta
 Puštek Martin, zamj. komesara
 Pobić Ivan, komesar I. bat.
 Fabijan Franjo, zamj. komes. I. bat.
 Milan Ostroluščan, komesar II. bat.
 Dr. Stanko Dvoržak, komesar III. bat.
 Požaić Stjepan, komandir čete
 Snec Djuro, zamj. kom. III. bat.
 Beli Franjo, komesar čete

Balun Branko, vodnik
 Horvat Josip, komesar čete
 Markoci Stjepan zamj. komandira
 Pečaver Stjepan, komesar čete
 Tolović Mirko, desetar
 Sedmak Stanko, partizan
 Maurić Franjo, partizan
 Kanižaj Ljubica, partizan
 Blažić Josip, partizan
 Edo Svagl, partizan,
 Pavlek Andjelka, partizan.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Proglas Hrvata boraca Kalničkog NOP odreda hrvatskom narodu a protiv izdajničkog rada vodstva Hrvatske seljačke stranke

15. VI – neprijatelj je s jakim snagama i iznenadnim napadom razbio II bataljon na Bilo-gori nanijevši mu gubitke od 7 mrtvih, 8 ranjenih i 11 izgubljenih partizana dok je sam imao 6 mrtvih i 2 teško ranjena.

20. VI – izvršen je napad na teretni transportni vlak kod želj. stanice Čukovec, ali uslijed brze intervencije vlak je prošao neoštećen u Ludbreg.

22. VI – izvršen je napad na želj. stanice Lepavina i Carevdar te na želj. most kod Segovine, koji je oštećen.

25. VI – izvršen je napad voda dobrovoljaca na oružničku postaju u Rasinji, u koju su se oružnici povratili 11. VI. Napad je uspio. Dva su oružnika poginula, a ostali su pobjegli te je mjesto oslobođeno.

26. VI – minirana je želj. pruga između Globočeca i Čukovca.

27. VI – napadnuta oružnička straža u Hrženici. Stražari su pobjegli, a stanica je uništena.

28/29. VI – napadnuta želj. straža u Virju. Zarobljeno je 11 stražara dok su dvojica pobjegla.

30. VI – izvršen je napad na Novigrad Podravski.

Kraj lipnja – neprijatelj je poduzeo operaciju »čišćenja« Kalnika sa oko 3000 vojnika, prethodno blokirajući komunikacije oko Kalnika. Glavni udar je išao od Varaždinskih Toplica prema Gornjoj Rijeci, a zatim Dugojoj Rijeci. Međutim, ofenziva nije dala nikakvih rezultata, pošto se Kalnički NOP odred na vrijeme prebacio dijelom u Bilo-goru, a dijelom zapadno od kalničkog masiva, dakle izvan neprijateljskog obruča. Po njezinom prestanku Odred se povratio na Kalnik.

Već i iz naprijed navedenog nepotpunog pregleda se vidi da je Kalnički NOP odred samo na području Podravine u prvih šest mjeseci 1943. g. izvršio oko 100 različitih akcija nanijevši neprijatelju velike gubitke. On je IV diviziji dao oko 600 boraca, a sam je 26. VI 1943. g. brojio 620 boraca. Upravo njegovo prisustvo omogućilo je da se nekoliko stotina Podravaca sa đurđevačkog, kopriivničkog i ludbreškog kotara nađe u njegovim i slavonskim jedinicama narodnooslobodilačke vojske i da se sa oružjem u ruci bore za oslobođenje naše zemlje. Pored vojničke aktivnosti Odred se morao boriti i sa vrlo razvijanim neprijateljskim obavještajnim službama na tom području. Pored ubacivanja u Odred neprijatelj je i u pojedinim selima, najčešće u onima u koja najviše navraćaju partizani, također organizirao svoje špijune, što mu je omogućavalo da kontinuirano prati njegovo kretanje i aktivnosti. Međutim, zahvaljujući budnosti u samom Odredu te pomoći terenskih radnika i naroda, oni su vrlo brzo otkriveni, suđeni i većinom likvidirani. Tako su prema sačuvanim dokumentima Odreda, od njegovog dolaska na Kalnik 19. I pa do 25. V 1943. g., od većeg broja uhapšenih likvidirani 44 ustaše i špijuna sa terena (uglavnom Kalnika) i 3 špijuna ubačena u Odred.²⁰ Prema izvještajima Štaba Odreda te mjere »koje poduzimamo u čišćenju naših sela od petokolonaša i drugih razbojnika, nailaze na vidno odobravanje naroda«, u isto vrijeme iz političkih razloga pristupilo se »i rekviziciji njihove imovine i zaplijeni svega dobra«.²¹ Krajem travnja 1943. g. »osnovana je terenska četa sa zadatkom da prikuplja hranu, kopa zemunicu, da čisti špijune i da štiti političke radnike«.²² Zahvaljujući ovakvoj aktivnosti Odreda te organizaciji obavještajne službe već 27. V 1943. g. Štab Odreda mogao je obavijestiti komandanta II operativne zone »da je sektor Kalnik čist« od neprijatelja.²³ U isto vrijeme Odred je imao svoje obavještajne veze gotovo u svim okolnim neprijatelj-

skim garnizonima (Koprivnica, Bjelovar, Varaždin i dr.). Neprijatelju nisu pomagale ni nove metode, kao na primjer leci koji su u velikim količinama ubacivani na cijelo područje Kalnika i Podravine, na koje je odaziv bio gotovo nikakav. Spomenut ću samo za ilustraciju letak Ustaškog logora u Koprivnici²⁴ kojim se poziva stanovništvo Kalnika i Bilo-gore da obavezno prijavljuje kretanje i politički rad partizana, naravno uz prijetnje onima koji to ne budu činili, te letak njemački »Parsirschein«,²⁵ odnosno »prebjeglička legitimacija« kojim se pozivaju borci Odreda da napuste partizane i da se jave u najbliži garnizon s ovim letkom uz garanciju da im se ništa neće dogoditi za što jamči njemački okupator i ustaške vlasti.

Svaki trenutak je Odred koristio da politički djeluje među narodom, što je bilo otežano stalnim pokretima, svakodnevnim mijenjanjem mjesta boravka, borbama sa neprijateljem koji pored manjih napada svakih 20-ak dana poduzima i ofenzivnu većih razmjera s nekoliko tisuća vojnika iz najelitnijih jedinica uz upotrebu motorizacije, tenkova pa i avijacije, prisiljavajući tako Odred da nakratko napusti teren Kalnika. U tu svrhu se koristi propagandni materijal koji je Odred donio iz Slavonije, a poslije organizacije Agitpropa, početkom travnja, koji je istovremeno i tehnika OK KPH Varaždin, i vlastiti propagandni materijal. Do početka lipnja ova tehnika je umnožila oko 21.000 primjeraka različitog propagandnog materijala na oko 44.000 stranica što je svakako predstavljalo veliki doprinos u borbi protiv neprijatelja.²⁶ Većinom su to bili leci od kojih ću spomenuti dva iz svibnja 1943. g. i to onaj upućen »Hrvatskom narodu«²⁷ toga kraja a »protiv izdajničkog rada pokvarenog vodstva Hrvatske Seljačke Stranke« koji su potpisala 22 borca i rukovodioca u »ime Hrvata, boraca Kalničkog Narodno-oslobodilačkog Partizanskog Odreda« i letak Podravcima povodom mobilizacije koji su naišli na vrlo dobar prijem među stanovništvom. Na svom putu po Kalniku i Bilo-gori Odred je održavao i razgovore sa seljacima, mitinge, zborove, te sastanke sa NOO-ima u pojedinim selima što je izazvalo oštru reakciju kod neprijatelja. Tako je sredinom siječnja 1943. g. Odred održao uspješni zbor u Botinovcu. Odmah po dolasku Odreda na Kalnik narod je pokazao veći interes za NOB-u što se manifestiralo kroz dolazak ljudi u Štab odreda, traženje uputa za osnivanje NOO-a, sakrivanje hrane, te organizaciju kurirske službe i seoskih straža. S obzirom na nedostatak političkih radnika na tom terenu, taj posao su preuzeli politkomesari iz Odreda. Tako su do 13. II 1943. na Kalniku od strane Odreda »osnovana dva odbora AFŽ-a i dva NOO-a, uređena je kurirska služba i seoske straže«.²⁹ Taj proces se nastavio i kasnije. Tako npr. Komesarijat Odreda 6. III 1943. g. izvještava komesara II operativne zone o slijedećem: »Duže prisustvo naših snaga urodilo je organiziranjem novih NOO-a, AFŽ-a, postavljanjem seoskih straža, organiziranjem dosta dobre obavještajne službe i općim oživljavanjem tamošnjeg sektora« uz napomenu da su tome posebno pridonijele dvije činjenice: »pljačka Podravine i hapšenje seljaka iz sela Botinovac«.³⁰ U obavještajnom izvještaju Štaba Odreda obavještajnom oficiru II operativne zone upućenom dva dana kasnije, tj. 8. III, se konstatira da uslijed naprijed navedene aktivnosti ustaški pokret u ovim krajevima »danas sve više iščezava«.³¹ Iz narednih izvještaja se vidi da na tom području jača »aktivnost HSS-a«, te da razne »vođe ove stranke tjeraju omladinu

u domobrane« i »vrše upornu propagandu protiv partizana« i to »naročito u Podravini u okolici Koprivnice«. ³² No i ova aktivnost je uspješno suzbijana, naročito poslije letka potpisanog od Hrvata iz Odreda protiv Mačeka i ostalog reakcionarnog vodstva HSS-a, koji je, prema izvještaju Štaba Odreda od 27. V 1943. upućenog komesaru II operativne zone, naišao »na vrlo dobar prijem u narodu«. U istom izvještaju se navodi primjer mjesta Slanja »koje je od vjekada bilo čvrsto uporište HSS-a« a »postalo je danas isključivo naše« davši Odredu do tada 10-ak partizana, i u kojem »predstavnici bivše HSS otvoreno daju izjave u korist naše borbe«. Naravno takvih primjera je više (Đelekovec i dr.).

Najznačajnije je da je Odred stvorio preduvjete za čišćenje i stvaranje slobodnog teritorija na Kalniku i Bilo-gori, odnosno napadima na neprijateljske komunikacije, za njegovo što dulje održanje. Sve je to omogućilo svestraniji politički rad, inenzivnije formiranje organizacija NOP-a i veći priliv boraca u drugoj polovici 1943. g., što će omogućiti stvaranje Udarnog bataljona i Bjelovarskog odreda i drugih jedinica, čemu su pripomogli događaji u našoj zemlji i svijetu u to vrijeme. Odred je u srpnju na Kalniku, gdje se nalazi samo njegov III bataljon, izvršio 8 akcija od kojih 3 na želj. prugu Varaždin – Ludbreg – Koprivnica, a 2 na prugu Križevci – Koprivnica. U kolovozu odred je izvršio 9 akcija, od čega 4 na pruzi Ludbreg – Koprivnica, a 3 na pruzi Koprivnica – Križevci, a likvidirana je oružna postaja u Sokolovcu i zgrada opć. u Koprivničkom Ivancu.

Pored akcija za uništenje i neutraliziranje partizana neprijatelj je poduzimao i posebne mjere za otkrivanje i uništenje organizacija i članova KP kao neposrednih organizatora i rukovodilaca NOB-a i revolucije. Posebno su u centru njegovog interesa partijske organizacije na području koprivničkog, ludbreškog i đurđevačkog kotara. U tu svrhu pored svojih doušnika i agenata često se koristi i pojedinim malodušnicima iz redova Partije i partizana kako bi otkrio organizacije i pohapsio njihove članove. Tako je došlo do većih provala i hapšenja najprije u ožujku na području koprivničkog kotara, a zatim u lipnju na ludbreškom, te u srpnju na đurđevačkom kotaru. Prema izvještaju OK KPH Bjelovar od 21. IV 1943. g. upućenom Povjerenstvu CK KPH u Zagrebu do provala na koprivničkom kotaru je došlo poslije predaje i provala partizana Ivana Gabuda, člana skojevskog kotarskog rukovodstva. ³⁴ Uhapšeno je oko 30 osoba, a nekoliko je uspjelo pobjeći. Među njima 4 su člana Partije i 1 član Kotarskog komiteta KPH Koprivnica. Pored njih uhapšen je i veći broj skojevaca na tom kotaru. Iz istog izvještaja se vidi da je pala kotarska tehnika, raspalo se nekoliko partijskih i skojevskih organizacija te NOO-a kao i 4 odbora AFŽ-a. Brzom intervencijom OK spašena je tehnika OK i spriječena dalja provala na područje đurđevačkog kotara. Od jednog dijela Partijaca i aktivista osnovana je u koprivničkom kotaru udarna grupa od 6 boraca koja je započela sa čišćenjem sela od ustaša, a njome rukovodi KK KPH Koprivnica. ³⁵ U izvještaju se navodi da je otkrivena i jedna četnička organizacija u Koprivnici među željezničarima od 4 člana među kojima su i 2 Hrvata, a vezani su s Mučnom Rijekom te su njihova imena predana Štabu Kalničkog NOP odreda. U isto vrijeme i u Đurđevcu se pojavio jedan četnički provokator koji je bezuspješno pokušao provocirati neke naše simpatizere.

S druge strane, evidentirano je sastajanje pojedinih HSS-ovaca i njihov rad na čemu naročito radi Božidar Magovac. Neke od ovih sastanaka evidentirale su i ustaške vlasti pošto su uz njihov pristanak i održani. ³⁶

Konstatira se da je odziv Podravaca u domobrane vrlo malen, ali isto tako vrlo malo tih bjegunaca ide i u partizane. Tako su u zadnji mjesec iz Đurđevca otišla njih šestorica, dok se ostali skrivaju i bježe. Uzrok svakako leži u slabosti partijskih organizacija.

Navodi se da je radeći na formiranju drugog rajona bjelovarskog kotara poginuo Franjo Kokor Grab te je na taj rajon na rad poslan 1 član KK KPH Đurđevac i 1 član KK KPH Bjelovar. U đurđevačkom kotaru isključena su 2 člana Partije, od kojih je 1 član KK, »zbog oportunističkog nekonspirativnog rada i nediscipline«, dok koprivnički KK nije još uspio da se oporavi od provala u kojoj je izgubio 1 svog člana.

Prema istom izvještaju izvršena je reorganizacija OK KPH Bjelovar tako da je formiran plenum od 9, biro od 5 i sekretarijat od 3 člana. U plenum su ušli predstavnici KK (osim Đurđevca što će uskoro biti učinjeno), dotadašnji članovi KK i predstavnica žena; u Birou su dosadašnji članovi OK, koji su raspoređeni na rad po sektorima, a iz njega je izabran sekretarijat u sastavu: Ivan Matačić Viktor, politički sekretar, Stjepan Kendel Sijedi, organizacioni sekretar i Ante Dobrila Pepo, odgovoran za Agitprop. Delegat KK KPH Koprivnica je Ivan Horvatić Čuk.

Prema izvještaju OK političko stanje na okrugu je sljedeće : »Uspjeli smo kod masa raskrinkati fašizam i ustaštvo i tako stvoriti uvjerenje o potrebi borbe protiv njega, a sada treba te mase, koje su za sada uvidjele potrebu borbe da pokrenemo u aktivnu borbu protiv fašizma. Manje smo uspjeli u raskrinkavanju fašističkih slugu četnika i izdajničkog vodstva HSS koje nam je odjedini glavni takmac«. ³⁷

U svibnju 1943. g. na područje OK KPH Bjelovar od strane CK KPH upućen je Grga Jankez za sekretara OK. Po njegovom dolasku 21. VI izvršena je reorganizacija OK i raspodjela rada. U OK KPH Bjelovar su ušli i bili sa sljedećim zaduženjima: Grga Jankez, politički sekretar, Ivan Matačić organizacioni sekretar, Stjepan Kendel – NOO, Franjo Zajšek – obavještajna služba i rad sa vojskom, Sofija Jović – SKOJ, Franjo Župančić – udarne grupe i veze i Ante Dobrila – Agitprop i tehnika. U svom izvještaju od 24. VI 1943. g. upućenom CK KPH i Povjerenstvu CK KPH u Zagrebu navodi se da na cijelom teritoriju OK »nema ni jedno selo oslobođeno«, tako da je rad članova Partije i organizacija NOP-a ilegalan, izuzev nekoliko sela oko Kalnika (Veliki Poganac i dr.) koja su poluoslobođena i gdje je rad polulegalan. ³⁸ Na cijelom području djeluje mali bataljon (oko 120 ljudi) Kalničkog NOP odreda, što je nedovoljno, pošto neprijatelj često krstari tim područjem oslanjajući se na naše posade u Koprivnici, Đurđevcu, Kloštru, Pitomači, Ludbregu, posade na pruzi Križevci – Koprivnica te u Bjelovaru. U Bjelovaru je stiglo »oko 600 gestapovaca u civilu koji već mjesec dana kontroliraju policije u našem okrugu, vrše nadzor nad općinama i cijelim javnim životom« – kaže se u izvještaju. Oni »preko domaćih izdajica i špijuna traže podatke o svim pristašama Narodno-oslobodilačke borbe i rade spiskove za čišćenje sela od naših ljudi«. Već su izvršili čišćenja u Sandrovcu, Veli-

koj Trešnjevici i Tomašu te su otjerani svi ljudi i njihove familije od kojih je jedan dio strijeljan bez suda, a dio je upućen u Njemačku na rad. Na redu su i druga sela.

Pored ustaša i Nijemaca posebno su aktivni HSS-ovci koji su i na đurđevačkom i koprivničkom kotaru počeli stvarati svoje organizacije, Zaštitu a i grupe od 3-15 ljudi sa ciljem da ubijaju aktiviste NOP-a, vrše pljačke i nasilja u ime partizana i žele time odvratiti narod od NOV-a i NOB-a. U izvještaju su navedena i njihova imena, te konstatirano da su »povezani sa ustaškim vlastima i četnicima«. Ovo potvrđuju i drugi dokumenti iz kojih se vidi da se upravo pod okriljem ustaških organizacija osnivaju najprije »Odbori Bijele garde« (u Koprivnici u svibnju, a u Đurđevcu u lipnju), a zatim i jedinice na terenu³⁹, o čemu će kasnije više biti riječi.

Konstatira se da na okrugu postoji rad četnika koji su tijesno povezani s Nijemcima i ustašama, te »sa HSS, odnosno s njihovom zaštitom«. Prema podacima u izvještaju stanje Partije, SKOJ-a, NOO-a i AFŽ-a na području koprivničkog i đurđevačkog kotara bilo je sljedeće: na području koprivničkog kotara postojao je KK KPH od 3 člana, 2 partijske jedinice od 7 članova i 3 kandidata; 6 seoskih NOO-a sa 24 člana; kotarski odbor AFŽ-a od 3 člana, 5 seoskih sa 25 članova, dok za SKOJ nisu navedeni podaci izuzev da ne postoji kotarsko skojevsko rukovodstvo. Na području đurđevačkog kotara postojao je KK KPH od 2 člana (pošto je jedan ubijen »od bande«), 4 partijske jedinice sa 14 članova i 6 kandidata, kotarsko rukovodstvo SKOJ-a (bez podataka o broju aktiva i članova), 9 seoskih NOO-a sa 39 članova, te 5 seoskih odbora AFŽ-a sa 19 članova.

Iz izvještaja se vidi da je 27. V 1943. g. održano savjetovanje SKOJ-a za bjelovarski okrug te da je sutradan konstituiran OK SKOJ-a na čelu sa Sofijom Jović, kao sekretarom, te donesen plan budućih zadataka.⁴⁰

U toku srpnja i kolovoza znatno se izmijenila politička situacija na području bjelovarskog okruga, iako je u srpnju bjesnila reakcija i neprijatelj prošao »kroz sva naša sela i šume«. Prolaz XII divizije NOV iz Slavonije preko Bilo-gore na Kalnik početkom srpnja i njen povratak krajem srpnja, iako je »samo prošla«, imao je veliki politički utjecaj. Narod je vidio partizane u velikom broju, za koje je neprijatelj tvrdio i na lecima bacanim iz aviona pisao da su uništeni, što je samo po sebi imalo veliki značaj. Okružni komitet KPH Bjelovar održao je 6. VII 1943. g. partijsko savjetovanje na kojem su prisustvovala 34 člana Partije iz sva 4 kotara, predstavnici OK SKOJ-a i udarnih grupa.⁴¹ Savjetovanje je po ocjeni OK »odlično uspjelo«, a poslije njega održani su sastanci sa svim kotarskim komitetima na kojima je »ukratko rezimirano savjetovanje i date upute za rad komiteta«. Dva dana poslije, 8. VII, poginuo je Ivan Breko, sekretar KK KPH Đurđevac u Prugovcu. Kako je u lipnju poginuo 1 član KK, to je on ostao samo sa jednim članom, no OK je ubrzo komitet popunio sa tri nova člana tako da je početkom kolovoza 1943. g. imao 4 člana. U isto vrijeme uhapšena su na đurđevačkom kotaru 2 člana Partije, obadvojica sekretari partijskih ćelija, a uslijed njihovog dobrog držanja, nije došlo do provale. Tako je broj partijskih organizacija na tome kotaru ostao isti, tj. 4 sa 15 članova, ali bez kandidata. Tada je prema izvještaju OK KPH od 10. VIII 1943. g. postojao KK SKOJ-a Đurđevac od 2 člana, 2 skojevske grupe sa 7 članova SKOJ-a i 4 odbora USAOH-a sa 25 članova te 16 seoskih

NOO-a sa 61 članom, ali se ne spominje kotarski NOO, koji je vjerojatno osnovan u kolovozu.

Na području koprivničkog kotara stanje partijskih organizacija je 10. VIII 1943. g. ostalo nepromijenjeno tj. 2 ćelije sa 7 članova i 3 kandidata te KK KPH od 3 člana. Što se tiče SKOJ-a, kaže se da je KK SKOJ-a u osnivanju, a na kotaru da postoje 3 skojevske grupe sa 10 članova SKOJ-a i 4 odbora USAOH-a sa 32 člana. Broj NOO-a povećao se na 9 seoskih sa 35 članova i Kotarski NOO sa 7 članova.

Iz izvještaja se vidi da je 4. i 5. VII 1943. g. održana »konferencija poštenih i politički istaknutih rodoljuba«, na kojoj je izabran Inicijativni okružni NOO Bjelovar od 7 članova. Početkom srpnja osnovan je i Inicijativni okružni odbor AFŽ-a Bjelovar od 3 drugarice, dok na okrugu postoji samo Kotarski odbor AFŽ-a Koprivnica. Od kotarskih NOO-a, pored križevačkog, osnovan je i Kotarski NOO Koprivnica od 7 osoba u koji su ušli najistaknutiji HSS-ovci na tome kotaru: Franjo Gaži, Stjepan Prvčić i Tomo Čiković. Prema sjećanjima, ovaj najviši organ nove narodne vlasti na koprivničkom kotaru osnovan je u srpnju u klijeti Tome Gažija iznad Borovljanja u sljedećem sastavu: Franjo Gaži (iz Hlebina), predsjednik, Stjepan Prvčić, potpredsjednik, Josip Belčić, tajnik i članovi Tomo Čiković, Đuro Savić, Stjepan Pavlek i Dušan Jovičić.⁴³ Za ovakvu preorijentaciju na koprivničkom kotaru u korist NOP-a vodstva HSS-a te hrvatskog i srpskog stanovništva, utjecali su po mišljenju Okružnog komiteta, događaji u svijetu (pad Musolinija i događaji u Italiji te ofenziva Crvene armije) kao i događaji u zemlji (pobjede NOV, formiranje ZAVNOH-a, prijelaz Magovca, Lakuša, Nazora i dr. NOB-i).⁴⁴ Dana 20. VII 1943. g. održano je na području čazmanskog OK partijsko savjetovanje predstavnika OK KPH Bjelovar i Čazma o radu HSS-a i borbi protiv njega. O tom savjetovanju i zaključcima donijetim na njemu okružni komiteti su krajem srpnja putem pisma obavijestili sve partijske organizacije na svojim okruzima, koje je svakako pomoglo organizacijama i članovima u radu na terenu.⁴⁵ Isto tako se vidi da je 11. kolovoza 1943. g. osnovana jedna udarna grupa na koprivničkom kotaru a dvije na đurđevačkom od centralne udarne grupe OK.⁴⁶ Ova centralna grupa između ostalih akcija izvršila je akciju na Pitomaču (u suradnji sa 1 vodom Bilogorskog NOP odreda) i akciju na Virje u kojoj je zarobila 32 domobrana, 1 satnika i 1 narednika od kojih su posljednja dvojica i 18 domobrana ostali u partizanima, te popalila mnogo dreševa i zaplijenila oko 100 metara pšenice. Grupe su uređene vojnički i vrlo brzo bi se mogle povećati, ali nedostaje oružje. Često se narod priključivao ovim grupama u akcijama, tako uz đurđevačku udarnu grupu u akcijama učestvuje još oko 30 ljudi.⁴⁷

Veliku pomoć partijskom radu na terenu pružao je Agitprop OK KPH Bjelovar koji je prema izvještaju OK od 10. VIII 1943. g. izdao Izjavu o ciljevima naše borbe od ZAVNOH-a i G.Š.H u 15.000 primjeraka, letak o žetvi u 10.000 primjeraka, letak omladini u 2.000 primjeraka, dok se priprema izdavanje Rezolucije i Proglasa ZAVNOH-a u 10.000 primjeraka te »Vjesnik« br. 9.⁴⁸

Narodnooslobodilački pokret na ludbreškom kotaru u prvoj polovici 1943. g. razvijao se pod organizacijom OK KPH Varaždin s jedne i aktivnosti Kalničkog NOP odreda s druge strane. Upravo na području tog kotara nalazile su se glavne baze OK, a i Kalničkog NOP

odreda. Neophodno je napomenuti da je ratno područje ovoga kotara bilo nešto veće nego što je današnja općina, pošto su mu na Kalniku bili priključeni dijelovi koprivničkog, križevačkog i novomaroškog kotara. Ono se dijelilo na dva dijela i to tzv. »Gornji teren«, koji obuhvaća pojedine dijelove tih triju općina na Kalniku na kojemu pretežno žive Srbi i tzv. »Donji teren« koji obuhvaća ostali dio ludbreškog kotara i gdje žive isključivo Hrvati. Na tom području već od veljače 1943. g. NOO-e, odbore AFŽ-a i omladine, pored OK KPH Varaždin, odnosno KK KPH Ludbreg, osniva i Kalnički NOP odred. Za sada ne raspoložemo sa podacima koliko je na tom području bilo organizacija KP i članova Partije, odnosno organizacija NOP-a i njihovih članova, ali s obzirom da je to bio najbolji kotar na području OK Varaždin, možemo pretpostaviti da ih je bilo 10-ak. Pored vojne aktivnosti na tom području neprijatelj je evidentirao i znatnu političku aktivnost preko zaplijenjenih letaka u veljači i ožujku u Ludbregu, a u travnju u široj okolini.⁴⁹ Interesantan je podatak Oružničkog krilnog zapovjedništva Varaždin da su 30. IV 1943. g., iako je bila velika ofenziva na Kalnik, u Martijancu i Poljancu bile istaknute crvene zastave u ime 1. svibnja⁵⁰ dok je Velika župa Bilogora evidentirala proslavu tog radničkog praznika u Velikoj Črešnjevici na đurđevačkom kotaru.⁵¹ Specifičan način propagande je bilo pisanje parola što su provodili i partijski aktivisti, a i partizanske jedinice za vrijeme pojedinih akcija, a što evidentiraju i ustaške vlasti. Tako su za vrijeme akcije u Velikom Bukovcu 2. VI na mlinu grofa Pavla Draškovića partizani ispisali sljedeće parole: »Dolje krvnici Hitler, Mussolini i Pavelić«, »Živio drug Tito«, »Smrt fašizmu – Sloboda narodu«, »Dolje fašizam i rat«, »Živila narodna vojska« te na kraju »Ž. K.P.O. i N.O.V.«.⁵² Naravno da se ustaše nisu mogle pomiriti sa takvim stanjem te su poduzimale i odgovarajuće mjere. Evidentirale su kada je i tko iz kojeg mjesta otišao u partizane, a poslije pojave većeg broja partijskih i drugih letaka poduzimali su pojedinačna i grupna hapšenja. Isto tako su nastojali uhapsiti ili zarobiti pokojega partizana za vrijeme ofenziva, što im je ponekad i uspijevalo. U svega nekoliko slučajeva pojavilo se i par dezertera iz partizanskih redova koji su pomogli ustašama podacima da otkriju veze i kanale na terenu, te organizacije Partije i SKOJ-a i njihove aktiviste i tako nanese NOP-u u veliki udarac. Tako 21. VI 1943. g. Župska redarstvena oblast u Varaždinu izvještava Veliku župu Zagorje da su 20. VI 1943. g. organi te oblasti na području kotara Ludbreg otkrili organizaciju SKOJ-a, koja je imala zadatak održavati vezu između Kalnika i Varaždina, te da je u vezi sa time u Ludbregu uhapšeno više osoba.⁵³ U nekoliko izvještaja Kotarske oblasti Ludbreg navode se i neka imena uhapšenih (npr. Antun Jantolek) kao i onih koji su napustili Ludbreg i pobjegli u partizane (Stefanija Mađarić).⁵⁴ O toj provali sekretar OK KPH Varaždin Stjepan Ivić 24. VII 1943. g. izvještava Povjerenstvo CK KPH u Zagrebu sljedećim riječima: »Provala je počela dezertiranjem jednog partizana, koji se dobrovoljno prijavio ustaškim vlastima i odao kanal, kojim je došao u partizane. Slabim držanjem drugova na policiji, provala se proširila na zajednicu br. 1 (tj. Ludbreg – Z.D.), br. 2 (Varaždin – Z.D.) i na zadrugu (tj. Partiju – Z.D.). U br. 1 uhapšeno je 15 drugova, dok ih je u Odred došlo 27, a skrivaju se pred nama i pred neprijateljem njih 11.«⁵⁵ Provala se proširila i na područje KK KPH Varaždin te je tako uhapšen i 1 član Okružnog komiteta (Franjo Culjak) početkom srpnja dok je 1 partij-

ski radnik OK (Ferdo Mandić) poginuo u borbi sa žandarima. Iz istog izvještaja se vidi da je provaljeno mjesto gdje se nalazila tehnika OK te ju je trebalo hitno skloniti, a kako za nju nije bilo unaprijed pripremljeno sklonište, to je trebalo vremena da se ono napravi i tehnika premjesti, što je i učinjeno. Sve ovo se odvijalo u vrijeme neprijateljske ofenzive na područje Kalnika što je stvaralo i dodatne poteškoće. Svakako su ovom provalom i hapšenjem nanijeti veliki udarci partijskim organizacijama i NOP-u u cjelini na tome području te je trebalo i dosta vremena da se one oporave. Pored OK KPH Varaždin u tome su im pomogli i članovi II operativne zone koji 27. VII 1943. g. stižu na Kalnik, u prvom redu politički komesar drug Marko Belinić. On je svega nekoliko dana poslije dolaska na Kalnik održao svjetovanje svih članova Kalničkog NOP odreda, a 6. VIII i savjetovanje OK KPH Varaždin na kojem su bili prisutni svi članovi kotarskih komiteta.⁵⁶ Cilj savjetovanja je bio upoznavanje političkih i vojnih prilika na okrugu – kako u svojem pismu CK KPH ističe Marko Belinić – što je i uspjelo.⁵⁷ Na njemu je ukazano na pravilan odnos prema bivšim članovima HSS-a, odlučeno da se od vojnih bjegunaca na njihovom terenu osnivaju partizanske jedinice – u stvari jače udarne grupe »koje će imati zadatak da čiste sela od špijuna i ustaških lopova, da čuvaju sela od žandara i ustaša, režu žicu i postavljaju zasjede ustaškim patrolama«, ukazano je na neke nepravilnosti kod NOO-a koji treba da budu izabrani od naroda na konferencijama i da djeluju kao organi narodne vlasti, a SKOJ i Partiju treba očistiti od kolebljivaca i špijuna kako ne bi dolazilo do provala kao što je bio slučaj u lipnju. Općenito se konstatira da je u ludbreškom kotaru u odnosu na varaždinski »stanje nešto bolje« uz napomenu da će poslije ovog savjetovanja »stvar ići bolje«. ⁵⁸ O stanju na području ludbreškog kotara poslije provala u lipnju i srpnju govori se potpunije u izvještaju OK KPH Varaždin upućenom Povjerenstvu CK KPH u rujnu 1943. g.⁵⁹ U izvještaju se konstatira da se vidno popravlja političko stanje na području kotara zahvaljujući »povoljnoj vojničkoj situaciji u svijetu i kod nas«. Rezultat toga je da narod »sve više odobrava našu NOB-u i u njoj sudjeluje aktivno«. »Gornji teren« ovog kotara je manje više stalno pod kontrolom partizana. Na ovom terenu se pomalo osjeća četnička aktivnost koji zajednički rade sa pojedinim reakcionarnim predstavnicima HSS-a. Tu se postavlja i pitanje bratstva i jedinstva tj. odnosa između Srba koji su pretežni dio stanovništva na tom terenu i Hrvata, koji su većinom doseljeni kao »kolonisti« od strane ustaških vlasti na posjede pobijenih ili iseljenih Srba. No pravilnim radom, u prvom redu članova Partije, to se postupno rješavalo. Na tom području je evidentirano 5 partijskih organizacija sa 15 članova i 10 kandidata (a predloženo je još 22 kandidata od partijskih organizacija). U isto vrijeme postojala su 24 mjesna i 2 općinska NOO-a, 24 mjesna odbora AFŽ-a i 2 općinska te kotarski odbor USAOH-a, 2 općinska i 24 mjesna.⁶⁰

Na području tzv. »Donjeg terena«, tj. preostalog dijela ludbreškog kotara koji nije još bio oslobođen, posebno se povoljno promijenila situacija početkom rujna 1943. g. U izvještaju OK se navodi da su na tom području »uspjeli da organiziramo u svim mjestima javne NOO-e osim samoga kotarskog mjesta u kojem se nalazi neprijateljski jaki garnizon«, i dodaje da se tu »mi danad slobodno po danu krećemo i stvarno smo primani od naroda sa ljubavlju i veseljem«. Gotovo u svim mje-

DOMOBRANI, DOČASNICI I ČASNICI HRVATSKOG
DOMOBRANSTVA

C I J E L I H R V A T S K I N A R O D O I

Ovih dana predala se cijelokupna talijanska vojska i potpisala bezuslovnu kapitulaciju. Time je Hitler izgubio svoju desnu ruku i glavnog pomagača u svim svojim razbojstvima.

Na istočnom bojištu Sovjeti čiste svoju zemlju i uništavaju u masama švapsku gamad. Pod strahovitim udarcima nepobjedive Crvene Armije, Hitlerova ratna mašina pretvorila se u staru podrtinu iz čijih pukotina suklja plamen narodnih ustanaka, a po zidovima i krovu tuče reška ruka moćnih saveznika. Došli su zadnji dani fašizmu. Njihova je propast tu!

Domobrani, dočasnici i časnici hrvatskog domobranstva! Ne dozvolite da vas krvavi pas Pavelić još zadnju minutu gurne u propast. Ne dozvolite da Hitler sa vašim mesom začepkuje rupe na istočnom bojištu, u Italiji, Grčkoj ili drugdje. P r e k i n i t e b r a t o u a b i l a š k i r a t! Pređite na stranu narodne vojske i ne slušajte izdajice iz vodstva HSS-a koji vam govori da ostanete u domobranstvu. Oni se spremaju da preko vaših glava i vaše krvi vrate ponovno hrvatskom narodu staro ropstvo. Napuštajte kasarne i sa oružjem i cijelim jedinicama prelazite na stranu narodne vojske da se zajednički borimo za što skoriji mir i za ljepšu budućnost našega naroda!

Ubijajte sami one koji vam sprečavaju odlazak u narodnu vojsku kao što su to učinili u sela Imbriovcu hrabri dočasnici konjičkog sata iz središnje domobranske škole u Varaždinu. Pođite putem bojnika Varde, poručnika Cikojevića i mnogih drugih koji su svoje jedinice spojili sa snagama Narodne Vojske i danas se zajednički bore protiv okupatora, ustaša i četnika. Ustaše i legionari! Mnoge od vas prevarili su da ćete se boriti za slobodu hrvatskog naroda i natjerali su vas da zajedno sa njemačkim i četničkim bandama koljete hrvatski i srpski narod i palite hrvatska i srpska sela. Mi znamo da među vama ima stotine pristalica mladih i hiljade onih koji su uvidjeli da su na krivom putu.

Pozivamo sve one koji svoje ruke nisu okrijavili u nevinoj krvi naroda, da se priključe jedinicama hrvatske narodno-oslobodilačke vojske i da time makar u zadnji čas operu svoj obraz pred narodom i svojom djecom.

Seljačkoj i građanskoj zaštiti, svim članovima HSS-a i čast i poštenje, ljudsku pravicu i slobodu hrvatsku neće nikada ustvari izdajice i prevaranti kao što su Reberak, Maček i Kemelija, nego jedino napružani hrvatski narod u čvrstom redovima hrvatske narodno-oslobodilačke vojske, pod vođstvom ZAVNOG (Zemaljskog Antifasističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske) tog jedinog pravog političkog predstavnika hrvatskog naroda.

Maček je izdao program HSS-a, pomagao okupatoru i ustašama u borbi protiv našeg naroda i cijelog nprvođstva. On je kriv za hiljade utvrih domobrana i stotine pogubljenih hrvatskih sela. Zato ga kao izdajicu napuštaju svi poštteni članovi i funkcioneri HSS-a. Primjerom Magovca, Lakuša i drugih pošle su gotovo sve općinske i kotarske organizacije u Dalmaciji, Ilici i drugdje, a tim putem pošli su članovi i funkcioneri novomarskog, vareždinskog i ostalih kotara u našoj okolini. Živi primjer dao je S l a v k o P o k o s iz kotara Novi Marof, a u cijela organizacija HSS-a kođeja Ludbreg koja je u cjelini prešla na stranu narodno-oslobodilačke borbe i osudila izdajnički rad Mačeka. Oni su to učinili zbog toga, jer su u Narodno-oslobodilačkoj vojsci našli jedinog borca za vjekovne težnje hrvatskog seljaštva i cijelog hrvatskog naroda.

H r v a t s k i n a r o d o! Nastupio je čas konačnog oslobođenja i obračuna sa svim neprijateljima naroda. Čistite gradove i sela od okupatora i domaćih izdajica. Formirajte Narodno-oslobodilačke odbore, stupajte u redove hrvatske narodno-oslobodilačke vojske. Onemogućite mrčne plamove izdajniku Mačeku koji zajedno sa četničkim bandama sprema ponovno ropstvo našem narodu, staru pljačku, koncentracione logore, žandare, sveske egzektore i tome slično. Svi u redove Narodne Vojske, svi u borbu za slobodnu i demokratsku Hrvatsku!

ŽIVJELO JEDINSTVO HRVATSKOG NARODA U BORBI PROTIV OKUPATORA I DOMAĆIH IZDAJICA!

ŽIVJELA HRVATSKA NARODNO-OSLOBODILAČKA VOJSKA I GLAVNI ŠTAB HRVATSKE!

ŽIVJELO ZEMALJSKO ANTI-FASISTIČKO VIJEĆE NARODNOG OSLOBODJENJA HRVATSKE!

ŽIVIO DRUG TITO VRHOVNI KOMANDANT N.O.V. I P.O. HRVATSKE!

Š T A B

Kalničkog Nar.-Oslobo. Partiz. Odreda

H R V A T S K E

stima su održani mitinzi na kojima je sudjelovalo »cijelo selo, staro, mlado, žensko i muško«, te »odobravao liniju naše NOB-e«. Na tim mitinzima uspjelo se »temeljito raskrinkati vodstvo i izdajnički rad HSS-a«. Dana 8. IX održana je šira konferencija sa vodećim bivšim predstavnicima HSS-a sa područja ludbreškog kotara na koju su se svi pozvani odazvali. Rezultat te prve ovakve konferencije je i zajednička rezolucija svih prisutnih predstavnika HSS-a »u kojoj se osuđuje izdajnički rad vodstva HSS-a i (donosi) jedinstveni priključak njih ka N.O.B. – i«, što je predstavljalo veliki uspjeh NOP-a na tome području. Prema izvještaju na tom terenu nalazio se Kotarski komitet KPH Ludbreg od 5 članova (3 radnika, 1 seljak i 1 obrtnik), 4 partijske organizacije sa 17 članova i 7 kandidata, 4 općinska NOO-a i 40 mjesnih, te 20 odbora AFŽ-a, dok se za USAOH ne navode podaci izuzev da postoji Kotarski odbor.⁶⁰

Na kraju se konstatira da su formirani svi općinski NOO-i koji su birani »javno na skupštinama«, i dodaje da će se tako birati i članovi za Kotarski NOO Ludbreg te da su NOO-i stvarno »pravi predstavnik naroda«. Navodi se da na kotaru postoji 36 članova Partije, ali da oni još nisu stvarni rukovodioci na kotaru te da će se raditi da to postanu, a partijske jedinice da se osamostale. Organizacije AFŽ-a su se znatno povećale kao i rad među ženama, zahvaljujući ispravnom provođenju linije NOB-a, a isto je i sa omladinom, tako da u zadnje vrijeme i žene i omladina ulaze u NOO-e.

Iz priloga izvještaju vidimo da je u to vrijeme na području ludbreškog kotara bilo preko 2000 vojnih bjegunaca od kojih su u pojedinim mjestima stvorene manje jedinice koje su čuvale stražu u svojim mjestima, a istovremeno se sa tim jedinicama radilo i politički. Tako su na »Donjem terenu« osnovane dvije čete od kojih 1. četa ima 34 borca naoružanih sa 8 vojničkih i 4 lovačke puške, a izvršila je nekoliko akcija, od kojih 1 preko Drave, i 2. četa od 81 borca sa 19 vojničkih i 5 lovačkih pušaka, a izvršila je akciju na pograničnu mađarsku stražu u Sv. Mariji 30/31. VIII te dvije akcije na neprijateljske teretne aute i zarobila 35 metara žita i 1 auto bresaka i jabuka namijenjenih za Njemačku.⁶¹

I na ludbreškom kotaru su evidentirana nastojanja neprijatelja da zaustavi dalji razvitak NOP-a, a između ostalih aktivnosti zabilježeno je i organiziranje tzv. »Bi-jele garde« od strane reakcionarnog dijela bivše HSS, ubacivanje raznih špijuna te upadi na oslobođeni teritorij od kojih je najpoznatiji onaj od 21. IX 1943. g. kada je neprijatelj uz pomoć 1 izdajnika upao u bolnicu u Boriku, 13 ranjenika pobio, a bolničke objekte spalio, ali srećom, većina ranjenika i osoblja se koji dan prije prebacila u bolnicu kalničkog područja br. 1. u predjelu Debele bukve blizu puta Ivanec – Leskovec dok su se 2 odjeljenja i ambulanta nalazili u Ludbreškom Ivancu.⁶² O aktivnosti i zborovima na Kalniku govori se i u komesarskom izvještaju Štaba II operativne zone politkomesaru Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 2. IX 1943. g.

U njemu se kaže da su na tim zborovima govorili »predstavnici O.K. Partije, Vojske, N.O.O. – a i vijećnici ZAVNOH-a.« Jedan od veoma uspješnih zborova održan je u Poganju na koji je došlo oko 600 ljudi, a drugi, također uspješan, održan je u Ribnjaku. Na ove zborove došli su seljaci iz neoslobođenog dijela ludbreškog i kopri- vničkog kotara te 30 radnika iz Varaždina, tako da oslobođeni centar postaje centar okupljanja cjelokupnog naroda na tome području, a seljaci sami počinju osniva- ti NOO-e kao što je slučaj sa selima Novi Bošnjani, Ses- vete, Velika Branjska i Male Sesvete – kaže se u izvješta- ju.⁶³ Na skupštini u V. Bukovcu 8. IX 1943. g. učestvoval- o je oko 1.000 ljudi.⁶⁴

Poseban razvoj NOP je ostvario poslije oslobođenja Ludbrega do kojega dolazi 3. X 1943. g.⁶⁵ U Ludbregu su se nalazili Druga bojna II novačke pukovnije od oko 740 vojnika, četa Nijemaca od oko 100 ljudi i 20 oružnika, s tim da je jedna satnija neposredno prije napada napu- stila mjesto i otišla u Varaždin. Napad je izvršila 17. udarna brigada XXVIII divizije, dok je brigada »Braća Radić« osiguravala pravac Varaždin – Ludbreg, 21. bri- gada XXVIII divizije prema Koprivnici, a Kalnički odred prema Križevcima. Neprijatelj je pretrpio gubit- ke od oko 550 zarobljenih sa svim naoružanjem i rat- nom spremom, te oko 60 mrtvih, dok su se samo manje grupe probile prema Varaždinu. Za vrijeme ove borbe Brigada »Braća Radić« vodila je krvavu borbu sa usta- šama i Nijemcima koji su uz upotrebu tenkova i avijaci- je napadali na položaje brigade želeći pomoći posadi u Ludbregu, međutim nisu uspjeli probiti položaje brigade koja ih je i pod cijenu velikih gubitaka (63 mrtva, 20 ranjenih i 10 nestalih) zadržala. Po ocjeni vojnih povjesni- čara bila je to bitka za Podravinu koja je dobivena. Time je područje ludbreškog kotara, izuzevši jedan jači prodor neprijatelja 12–14. XI, kada je ušao nakratko i u Ludbreg, do veljače 1944. godine bilo oslobođeno i predstavljalo skupa sa širim oslobođenim područjem Kalnika i Podravine jedan od glavnih centara NOP-a u Hrvatskoj. Na Kalniku su se tada nalazili Štab II opera- tivne zone NOP odreda Hrvatske, Povjerenstvo CK KPH za sjevernu Hrvatsku, Oblasni komitet KPH za za- grebačku oblast i Okružni komitet KPH Varaždin. U borbi za oslobođenje Ludbrega učestvovala su i udarne grupe. Nakon kratkog predaha poslije borbe kod Semo- vaca brigada »Braća Radić« je 7. X ujutro »u punom svom sastavu promarširala kroz samo mjesto Ludbreg sa zastavom i na čelu sa muzikom. Građani su ih dočeki- vali sa velikim oduševljenjem« i poklicima »Slava braći Radićima« i »Živjela brigada Braće Radić«. U Ludbre- gu je odmah uspostavljena Komanda mjesta, a svega 7 dana poslije oslobođenja izabran je 10. X 1943. g. i prvi Kotarski NOO Ludbreg te održani brojni mitinzi. Poslije reorganizacije broj općinskih odbora je ostao isti, ali se broj seoskih NOO-a smanjio. Tako su, prema postojećim podacima, postojali slijedeći općinski NOO-i sa ovim brojem mjesnih: Opć. NOO Đurđ – 4 M NOO; Opć. Ludbreg Trg – 4 M NOO; Opć. Martijanec – 10 M NOO; Opć. Rasinja – 12 M NOO; Opć. Ribnjak – 7 M NOO i Opć. Veliki Bukovec – 9 M NOO. Dakle svega: Kotarski NOO Ludbreg, 6 općinskih i 46 mjesnih NOO-a. Tako- đer su postojala najviša kotarska rukovodstva Partije, SKOJ-a, AFŽ-a i omladine, ali ne raspoložemo brojča- nim pokazateljima. Na okružnoj konferenciji delegata Kotarskih NOO okruga Varaždin 28. XI 1943. g. izabran je Okružni NOO Varaždin, koji se potpuno konstituirao na Novu godinu 1944.

Proglas Štaba Kalničkog NOP odreda povodom pada Italije upućen »domobranima, dočasniciima i časnicima hrvatskog domobranstva« odnosno cijelo- mu hrvatskom narodu sa pozivom u narodnooslo- bodilačku borbu

O raspoloženju stanovništva ovog kotara najbolje govori izvještaj političkog komesara XXVIII divizije od 1. XI 1943. g. upućen političkom komesaru VI korpusa i II operativne zone. U njemu se kaže: »Inače najbolji je narod ludbreškog kraja. Ovdje se našu vojsku dočekuje sa velikim simpatijama i taj je kraj u svakom pogledu odličan, te je i u pogledu mobilizacije dao najviše.«⁶⁸

O stanju Partije i organizacija NOP-a na području đurđevačkog i koprivničkog kotara govori i izvještaj Okružnog komiteta KPH Bjelovar od 7. X 1943. g. upućen CK KPH.⁶⁹ U pregledu političkih prilika na terenu ova dva kotara konstatira se da se neprijatelj, kao i pojedini HSS-ovci, nisu pomirili sa gubljenjem svojih pozicija i pristupanjem naroda, a i većine predstavnika bivše HSS, NOP-u te rade svim silama da taj proces zaustave. Tako tokom kolovoza najprije u Đurđevcu a zatim u Ptimači, Virovskim Konacima i dr. mjestima osnivaju jedinice »Bijele garde«, a tokom rujna to čine u Koprivnici, te okolini. O kakvim jedinicama je riječ i sa kakvim ciljem se stvaraju, najbolje govori izjava jednog od članova Odbora »Bijele garde« u Koprivnici data pred našim istražnim organima 3. XII 1943. g. u Koprivnici. On u izjavi između ostalog kaže: »Bijela Garda je organizacija za borbu protiv partizanstva, koja se imala stvoriti uslijed olabavljenih ustaških redova i antipatija naroda prema ustaštvu. Radi toga htjelo se široke narodne mase, a naročito HSS uvući u tu organizaciju, kako bi se na taj način pojačala borba protiv partizana.«⁷⁰ Jedan od glavnih inicijatora osnivanja ovih jedinica na đurđevačkom kotaru bio je veliki župan Velike župe Bilogora Vlado Sabolić i njemačka obavještajna služba u Virovici, a na koprivničkom kotaru ustaški logornik Udžbinac. No i pored toga uspjeli smo u koprivničkom i đurđevačkom kotaru – kaže se u izvještaju OK – da »su najugledniji funkcioneri i prvaci HSS-a kao i mase tih kotareva prešli na stranu NOB-a i to u koprivničkom kotaru Prvčić i Gaži Tomo iz Koprivnice a i Gaži iz Hlebina« a u đurđevačkom kotaru tzv. »Matkovci«.⁷¹ Neprijatelj je jedino uspio na koprivničkom kotaru da stvori nepovjerenje između hrvatskog i srpskog stanovništva u čemu su mu pomogli »i četnički elementi koji su u svojem radu također povezani sa Udžbincem«. Kao jedna od preventivnih mjera zabranjeno je stanovništvu da odlazi u neprijateljska uporišta i snabdijeva ga živim namirnicama i hranom, drvima i sl. U tom cilju angažirane su sve antifašističke organizacije – NOP-a. Dana 12. IX 1943. g. održana je Okružna konferencija NOO za okrug Bjelovar na kojoj je konstituiran Okružni NOO Bjelovar na čelu s predsjednikom Petrom Frančinom iz Đurđevca.⁷² Ukazuje se na poseban značaj udarnih grupa koje su narasle na 40–100 ljudi i sada sve skupa broje oko 360 ljudi sa potpunom opremom i naoružanjem. Uz pomoć njih održano je 50 mitinga, formirana 3 NOO-a i likvidirano oko 35 ustaša po selima, a također su onesposobljene za promet ceste Bjelovar – Đurđevac i Novigrad – Bjelovar. One su stvorile poluoslobođeni teritorij »po selima Podravine sve do Drave i preko Drave« i omogućile političko djelovanje na tom području, čišćenjem sela od ustaša i njihovog utjecaja i širenja propagandnog materijala te omogućavanjem političkim radnicima ulaznje u sela i njihov politički rad. Od ovih grupa 25. IX 1943. g. osnovan je Bjelovarski partizanski odred od 3 bataljona koji je do kraja 1944. g. djelovao i na đurđevačkom a djelomično i koprivničkom kotaru.⁷³ Posebno je značajna aktivnost vojske i naroda na rušenju pruge Koprivnica – Križevci, koja je do temelja sru-

šena, te pruge Đurđevac – Koprivnica i Đurđevac – Virovitica. U to vrijeme su ojačali kotarski komiteti koji su reorganizirani, u prvom redu Kotarski komitet KPH Koprivnica koji ima 5 članova i to: Ante Dobrila, politički sekretar, Ivan Cmrk, organizacioni sekretar, i članovi Franjo Pandurić, Josip Belčić i Matija Posavec.⁷⁴ Kotarski komitet KPH Đurđevac ostao je i dalje na 4 člana na čelu sa Dragom Mađerićem kao sekretarom.⁷⁵ Oba kotarska komiteta imala su svoje baze od kojih se baza KK KPH Koprivnica nalazila u Javorovcu. Dana 2. IX 1943. g. održano je kotarsko partijsko savjetovanje na đurđevačkom, a 3. X i na koprivničkom kotaru, gdje je prisustvovao i sekretar Oblasnog komiteta KPH za zagrebačku oblast. Kao pomoć na području KK KPH Đurđevac stalno se nalazi jedan član OK, dok na koprivnički kotar upravo odlazi politički sekretar OK KPH Bjelovar Grga Jankez. Dok je broj partijskih organizacija na đurđevačkom kotaru i broj članova ostao gotovo isti kao u kolovozu (4 partijske sa 14 članova i 2 kandidata) dotle se na koprivničkom kotaru osnovala još 1 partijska jedinica, a broj članova se povećao od 7 na 11, tako da sada ima 3 partijske jedinice sa 11 članova i 11 kandidata.⁷⁶

U cilju što uspješnijeg rada SKOJ-a 22. i 23. IX 1943. g. održano je okružno savjetovanje SKOJ-a kojem su pored predstavnika OK prisustvovali i predstavnici PK SKOJ-a i Oblasnog komiteta SKOJ-a za zagrebačku oblast, na kojem su postavljeni konkretni zadaci pred skojevski rukovodstva i organizacije. Iz brojnog stanja se vidi znatan porast organizacija i članova. Tako je brojno stanje bilo slijedeće: na đurđevačkom kotaru – KK SKOJ-a od 3 člana, 22 odbora USAOH-a sa 205 članova, 1 općinski odbor USAOH-a od 4 člana, od toga 3 skojevske grupe sa 10 članova; na koprivničkom kotaru: – KK SKOJ-a od 7 članova. 21 odbor USAOH-a sa 131 članom, 1 općinski odbora USAOH-a sa 4 člana, od toga 6 skojevskih grupa sa 28 članova.⁷⁷

Što se tiče NOO-a konstatirano je, da bi njihov rad bio što uspješniji, u Izvršni odbor Okružnog NOO-a Bjelovar izabran je na konferenciji Grga Jankez, a u Plenum su ušli članovi OK Ivan Matačić, Sofija Jović i Ivan Cmrk. Prema sjećanjima pojedinih članova u Izvršni odbor Okružnog NOO-a Bjelovar sa terena đurđevačkog i koprivničkog kotara izabrani su Petar Frančina, predsjednik i članovi: Stjepan Prvčić i Tomo Gaži iz Koprivnice, Kata Šošarić iz Hlebina, Bolto Pankarić iz Virja i Marko Matkov iz Đurđevca, a u Plenum Granjo Gaži i dr.⁷⁸ Zahvaljujući radu Okružnog NOO-a, osnovan je Kotarski NOO Đurđevac, vjerojatno 20. VIII 1943, na čelu s Petrom Frančinom kao predsjednikom i Boltom Pankarićem kao tajnikom.⁷⁹ U izvještaju o brojnom stanju dati su podaci o broju sela i općina te broju NOO-a za svaki kotar okruga. Tako je kotar Đurđevac imao 42 sela i 10 općina, a tada je pored Kotarskog NOO-a imao 4 općinska i 20 mjesnih sa ukupno 101 članom, a kotar Koprivnica imao je 84 sela i zaseoka i 9 općina sa gradom, a pored Kotarskog NOO-a imao je još 3 općinska i 21 mjesni sa ukupno 83 člana. Pored toga kaže se u izvještaju da postoje NOO-i i u samim gradovima Đurđevcu i Koprivnici. A upravo sa ciljem da pomogne ovim NOO-ima i narodu, Okružni NOO Bjelovar izdaje svoj list »Narodni Glas«, povremeno štampa letke, a formirao je Prop-odjel i organizirao diletantsku sekciju i recitacioni zbor.⁸⁰

ŠTAB II. OPERATIVNE ZONE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE I
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

14. studena 1943. godine

SAOPĆENJE

o borbama za oslobođenje starog hrvatskog grada Koprivnice

Dne 6. studena krenule su jedinice dvadeset i osme Divizije Narodno oslobodilačke vojske i jedinice druge Operativne Zone Narodno oslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Hrvatske prema starom hrvatskom gradu Koprivnici. U gradu nalazilo se oko 1.500 domobrana, ustaša, žandara, Nijemaca, policije i „feldžandara“. Pored toga nalazio se neprijatelj u „Danici“ i Čardi.

Neprijatelj je bio utvrđen bunkerima po gradu, koji su branili prilaz zgradama. Ulice su bile branjene bunkerima, a naročito su dobro bile branjene sve raskrsnice i željeznička stanica.

Borba je otpočela točno u 24 sata. Naši su se borci brzo probijali u sam grad. Oni su bili u gradu u 1 sat, 7 studena. Nastavili su borbu i privukli se u neposrednu blizinu zgrada, gdje se je neprijatelj nalazio. Borba je trajala u najvećoj žestini sve do 19 sati 7. studena, kada je neprijatelj bio potpuno likvidiran u Koprivnici.

Nakon što je neprijatelj bio likvidiran u Koprivnici, manjem dijelu njegovih snaga uspelo je da se izvuče i pobjegne u zgradu tvornice „Danica“ i u Čardu. Ovdje se je borba nastavila kroz cijeli dan i noć. I ovdje je neprijatelj bio likvidiran 9. studena.

Za vrijeme borbe ustaše su pokušavali u nekoliko navrata s kontra-jurišima, ali su uvijek bili odbijeni uz teške gubitke.

U Koprivnici, Čardi i „Danici“ zarobljeno je: preko 400 domobrana (koturaša), feld-žandara, ustaša i policajaca. Zaplijenjeno je: oko 500 pušaka, 18 p. mitraljeza, 8 t. mitraljeza, 4 laka bacača mina, 3 radio stanice, 300.000 metaka, 500 mina, 15 motocikla, 600 bicikla, 3 kamiona, 4 obična automobila, 800 kg eksploziva, 7 vagona šećera, 20 vagona papira, 5 vagona brašna, 3 vagona soli, preko 300 vagona i 11 lokomotiva, jedan pancir, preko 7.000.000 Kuna i mnogo drugog raznog ratnog materijala, koji se još uvijek prebrojava.

U toku borbe za Koprivnicu neprijatelj je pokušao prodrijeti prema položajima naših jedinica iz Varaždina sa 6 tenkova i većom kolonom pješadije. Dočekale su ga naše jedinice i potpuno ga razbile kod Ludbrega. Razbijeni neprijatelj povukao se u Varaždin. Neprijatelj je također pokušao da ugrozi naše položaje od Križevca. I ovdje je bio slabe sreće. Naše jedinice su ga potpuno razbile i natjerale u bjeg.

Što se tiče AFŽ-a, rad njegovih odbora je znatno uznapredovao. Od Glavnog odbora AFŽ-a Hrvatske, Okružni odbor AFŽ-a Bjelovar dobio je kao pomoć drugaricu Krunku Zavstavniković koja se pokazala »odlučnom i aktivnom« u radu. Sada Okružni odbor broji 6 članica, izdaje i svoj list »Antifašistkinja« jedanput mjesečno, ima i svoj centar od kuda rukovodi radom na okrugu, a osnovana je i partijska jedinica. Sve je to pomoglo da se osnuje na đurđevačkom kotaru Kotarski odbor AFŽ-a a na koprivničkom općinski te veći broj mjesnih odbora na oba kotara. Prema brojnom stanju datom u izvještaju, kotar Đurđevac je imao Kotarski odbor AFŽ-a od 3 članice, te 10 mjesnih sa 56 članica, a kotar Koprivnica Kotarski odbor AFŽ-a od 5 članica, 1 općinski sa 4 članice i 11 mjesnih sa 110 članica.⁸¹

Što se tiče Agitpropa Okružnog komiteta KPH Bjelovar, on je reorganiziran, za šefa je postavljen Zvonko Ivanković, a za članove Pajo Teodorović, Milan Ruđica i Vinko Mesarić, »student visoke komercijalne škole, iz Pitomače, član KP od januara ove godine, partizan iz naših udarnih grupa«, koji je postao članom Izvršnog odbora Okružnog NOO-a Bjelovar zadužen za rad Propodjela. Pored većeg broja propagandnog materijala Agitprop izdaje »Radio-vijesti« tri puta nedjeljno. Pored Okružnog Agitpropa postoji i tehnika KK KPH Koprivnica dok je tehnika KK KPH Đurđevac u organiziranju.⁸²

Posebnu pomoć u radu Okružnim komitetima KPH i SKOJ-a Bjelovar i Varaždin u posljednja 3 mjeseca 1943. g. pružili su Povjerenstvo CK KPH za slavonsku i zagrebačku oblast koje je formirano 12. X 1943. g. na Kalniku,⁸³ Oblasni komitet KPH za zagrebačku oblast, formiran sredinom listopada na Kalniku i Oblasni komitet SKOJ-a za sjevernu Hrvatsku, osnovan u srpnju 1943. g., a također smješten jedno vrijeme na Kalniku. Uz njihovu pomoć otklonjeni su mnogi nedostaci u radu partijskih organizacija i organizacija SKOJ-a i JNOF-a.

Neobično značajan događaj za dalji razvoj NOP-a u Podravini pa i sjeverozapadnoj Hrvatskoj predstavljalo je oslobođenje Koprivnice 7. XI 1943. g.⁸⁴ Poslije oslobođenja Ludbrega 3. X 1943. g. oslobođeni teritorij Kalnika se proširio gotovo od Varaždina pa na domak Koprivnice. Kao jedan od preduvjeta za oslobođenje Koprivnice bilo je njeno izoliranje od susjednih neprijateljskih garnizona (Varaždin, Križevci Bjelovar). Zato su se, neposredno poslije oslobođenja Ludbrega i okolice, partizanske jedinice i narod organizirano okomili na sistematsko uništenje pruge Križevci – Koprivnica, Varaždin – Koprivnica te Koprivnica – Đurđevac, Koprivnica – Bjelovar, kao i na uništenje cesta i mostova na njima u istim pravcima. Uoči samoga napada na grad jedan od prvih zadataka KK KPH Koprivnica bio je da organizira stanovništvo sela oko grada duž komunikacija te da ih onesposobe i po mogućnosti unište (pruge, ceste, ptt veze), što je ono uspješno i izvršilo, a na ovim zadacima sudjelovalo je oko 2000 žena, omladine i muškaraca koprivničkog kotara.⁸⁵ U toku napada trebalo je partizanskim jedinicama dati najbolje kurire i poznavaoce grada, kao i potrebnu opremu, obavijestiti ilegalne NOO-e da pređu u legalnost i preuzmu vlast po selima i općinama, te da pomognu vojnim jedinicama prema potrebi. U gradu i okolici su se nalazile znatne neprijateljske snage u jačini od oko 1.500 domobrana, ustaša, žandara, Nijemaca, policije i »feldžandara«, dobro utvrde-

ne i naoružane. U napadu, koji je počeo 6. XI oko pola noći, učestvovali su XXI brigada i Kalnički NOP odred dok su XVII brigada, brigada »Braća Radić«, II Moslavačka brigada i Bjelovarski NOP odred davali osiguranje od Bjelovara, Križevaca, Varaždina, Novigrada i dravskog mosta. U žestokoj borbi već istog dana navečer neprijatelj je potpuno likvidiran u gradu Koprivnici. Dio njegovih snaga pružao je žestoki otpor u »Danici« i Čardi odakle je 8. XI u 21 sat izvršio prodor u pravcu mađarske granice i uspio izvući veći dio svojih snaga. Neprijatelj je pretrpio velike gubitke u ljudstvu i materijalu od oko 250 mrtvih i ranjenih te preko 400 zarobljenih vojnika, preko 600 zaplijenjenih pušaka, 18 teških mitraljeza, 4 laka bacača mina, 8 puškomitraljeza, 3 radio stanice te velike količine opreme, hrane i novca, dok su naši gubici bili 42 ranjena i 17 mrtvih partizana.⁸⁶ Još u toku borbe Bjelovarski NOP odred oslobodio je Novigrad Podravski i potom dočekao i razbio snage koje su iz Bjelovara posle u pomoć napadnutom neprijatelju u Koprivnici. II Moslavačka brigada razbila je neprijatelja koji je nastupao iz Križevaca prema Koprivnici, a to je isto učinila i brigada »Braća Radić« u žestokim borbama kod Ludbrega s velikom neprijateljskom grupom sa 6 tenkova koja je iz Varaždina posla u pravcu Koprivnice. Neprijatelj je s jakim snagama pokušao još jednom prodrijeti u pravcu Koprivnice 12. XI 1943. g., no dospio je samo do Ludbrega, ali je i njega nakon dvodnevni borbi 14. XI napustio. Time je Koprivnica i veći dio Podravine ne samo oslobođen nego i obranjen za duže vrijeme. Bila je to do tada najveća pobjeda NOV i naroda u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i najbolja čestitka u čast revolucije. U isto vrijeme pripremao se napad i na Đurđevac, ali s obzirom da je neprijatelj usao u Viroviticu, to su trebale velike snage prema tom uporištu tako da se od toga odustalo. Neprijatelj je sam, pod pritiskom partizanskih snaga koje su već prije oslobodile Kloštar Podravski (12. XI), Pitomaču (16. XI – prvi put) te 13/14. XII 1943. Ždalu i Golu, povukao iz Đurđevca 31. XII 1943.⁸⁷ čime je cijela Podravina bila oslobođena, a Koprivnica postala centar tzv. »Podravske republike.«

Već 7. XI 1943. g. u oslobođenu Koprivnicu preselio se Štab II operativne zone i sutradan izdao »Oglas« u kojem se obavještava stanovništvo o oslobođenju grada u kojem će svu civilnu vlast preuzeti Gradski NOO biran javnim glasanjem, dok će vojnu vlast preuzeti partizanske jedinice. Drugog dana proglasom se obratio i ilegalni Gradski NOO Koprivnica uz potpis svih svojih članova pozivajući stanovništvo na zbor 10. XI na kojem će se javnim glasanjem birati G NOO Koprivnica. Istoga dana u grad se smještaju u Gupčevu ul. br. 2, KK KPH Koprivnica, KK SKOJ-a i Kotarski odbor AFŽ-a, a 9. XI i Kotarski NOO, te započinju svojim redovitim radom. Dana 10. XI na sastanku u Štabu 28. divizije donijeta je odluka o osnivanju Komande mjesta Koprivnice na čelu sa komandantom Antom Dobrilom, koja već 16 XI izdaje prva tri proglašenja stanovništvu te preuzima vojno-zadinsku vlast, a organiziranjem partizanske straže u gradu i mjesnih partizanskih straža u svim selima kotara vodi se borba protiv ostataka neprijateljskih elemenata na cijelom području kotara te se omogućava normalan rad narodnim vlastima. Na zboru 10. XI potvrđen je cijeli G NOO koji se stanovništvu predstavio 8. XI 1943. g. javnim glasanjem. Dana 10/11. XI 1943. g. razorene su skretnice i uređaj za okretanje lokomotiva za želj. stanici Koprivnica, a temeljito su razrušeni pruga i mostovi do Botova. Štab II operativne zone NOV i POH

KOMANDA MJESTA U KOPRIVNICI

Broj: 275
Dne 27. XI 1943. g.

PROPUSNICA

Za druga (drugaricu) Siprek Anko koji putuje
od Koprivnice do Za Slavoniju po privatnom poslu.
Imenovani nosi sa sobom privatne stvari
Od oružja nosi sa sobom _____
Naredjuje se svima vojnim vlastima da imenovanome ne prave nikakove smetnje, a umcljaju se sve civilne vlasti da mu izlaze u susret.
Ova propusnica vrijedi do sljedećeg mjeseca

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant mjesta:
[Signature]
Koprivnica

Jedna od propusnica koje je 1943. godine izdala Komanda mjesta u Koprivnici

izdao je 14. XI 1943. saopćenje o borbama za oslobođenje Koprivnice. Preuzimanjem vlasti u oslobođenoj Koprivnici život se ubrzo normalizirao i dobio svoj novi i potpuni sadržaj.⁸⁸

O oslobođenju Koprivnice i stanju u gradu poslije oslobođenja izvještava 15. XII 1943. g. Oblasni komitet KPH za zagrebačku oblast Povjereništvu CK KPH za Slavoniju i zagrebačku oblast.⁸⁹ U izvještaju se, uz napomenu da su škole nastavile sa radom te da se otvara i šegrtska škola i da u gradu radi javna kuhinja, kaže slijedeće: »Život u gradu se normalno odvija, mesnice pune su mesa, a pekare peku u dovoljnoj količini kruh. Ovih dana održan je i sajam. Na sajmu bila je veća ponuda nego potražnja, jer je taj kraj vrlo bogat. Oslobođenje Koprivnice bio je veliki događaj za taj kraj. Građanstvo vrlo je lijepo primilo našu vojsku i brzo se saživilo sa njome, što je naročito došlo do izražaja na zboru, gdje je biran gradski NOO. Narod je klicao našoj vojsci i brigadi, koja je izvršila napad. Omladina je živo klicala drugu Titu.« Dalje se kaže da je u »čitavom kotaru mobilisano (je) nešto preko 400 boraca, od toga oko 200 iz samoga

grada«. U izvještaju govoreći o radu NOO-a se kaže: »Poslije oslobođenja Koprivnice, te aktivizacijom istaknutih HSS-ovaca osnovani su NOO-i u više podravskih sela. Oslobođenje Koprivnice doprinijelo je i tome, da su NOO-i u podravskim selima izašli iz ilegalnosti i postali legalni i kao takvi djeluju u svom selu. Ti odbori vodili su narod na rušenje pruge uoči 7. Novembra, organizirali sa ostalim organizacijama slanje darova borcima, koji su oslobodili Koprivnicu«.

Komanda mjesta i G NOO su pomogli Komandi Kalničkog vojnog područja da prikupi i izvrši evakuaciju ratnog plijena i drugog materijala iz grada prema planu u skladišta na Kalniku, Bilo-gori i Slavoniji. Puna 2 mjeseca od 500–1000 kola te nekoliko tisuća ljudi radilo je na tim poslovima i uspješno ih završilo. U okviru tog posla evakuirane su i dvije kompletne štamparije u Slavoniju na Papuk te velika količina papira i ostalog potrebnog materijala što je omogućilo tiskanje centralnih partijskih listova i drugih izdanja NOP-a tokom 1944. i 1945. g. Uz svoju štampariju u Slavoniju je otišao i Valko Loborec sa ženom, sinom, kćerkom i 23 radnika i radni-

ce. U gradu je ostala štamparija V. Vošickog, koja je za tri mjeseca rada tiskala 22 različita veća izdanja u preko 200.000 primjeraka.⁹⁰

Oslobođena Koprivnica postala je centar aktivnosti NOP-a, ne samo na području kotara već cijele Podravine, pa i sjeverozapadne Hrvatske. Zahvaljujući pojačanoj aktivnosti KK KPH Koprivnica, dolazi do učvršćivanja i osamostaljenja partijskih jedinica, stvaranja novih, ali i do proširivanja i pojačanog rada NOO-a, SKOJ-a, USAOH-a i AFŽ-a. Na osnovi memoarske građe krajem 1943. g.⁹¹ na području koprivničkog kotara djeluju slijedeće **partijske organizacije**: KK KPH Koprivnica, Općinski komiteti KPH Veliki Poganac, Plavšinar i Mala Mučna, te partijske jedinice Borovljani, Botovo, Bregi, Drnje, Delovi, Donja Velika, Đelekovec, Javorovac, Jeduševac, Koprivnica, Kutnjak, Kuzminec-Koledinec, Mala Mučna, Peteranec, Rasinja, Ribnjak, Sigetec, Sokolovac, Veliki Botinovac, Veliki Poganac i Vlaislav sa preko 70 članova. **Skojevske organizacije**: KK SKOJ-a Koprivnica, Općinski komitet SKOJ-a Rasinja te skojevske organizacije: Koprivnica I i II, Đelekovec, Miklinovec, L. Ivanac, V. Poganac, Hlebine, Plavšinar, Vlaislav, Borovljani, K. Rijeka, Peteranec, Botovo, Vel. Otok, Srdinac, Javorovac, Vel. Botinovac, Šir. Selo, Imbriovec i Kuzminec-Koledinec sa preko 100 članova SKOJ-a. Za odbore USAOH-a nema brojevanih pokazatelja, ali se zasigurno zna da je i njihov broj poslije oslobođenja Koprivnice znatno porastao te da je oko 15. XI 1943. osnovan i Gradski odbor USAOH-a Koprivnica na čelu sa Brankom Jambrešićem kao predsjednikom te Maricom Haški i Katicom Gaži kao članovima. **Narodnooslobodilački odbori**: Kotarski NOO Koprivnica, Gradski NOO Koprivnica te Općinski NOO-i Drnje, Đelekovec, Jagnjedovac, Mala Mučna, Plavšinar, Novigrad Podravski, Sokolovac, Veliki Poganac, Hlebine i Rasinja (jedno vrijeme su bili i Opć. NOO-i još u Bregima i Sigecu), te 68 mjesnih NOO-a od ukupno 84 mjesta na kotaru. Za slijedeće M NOO-e imamo memoarske podatke: Bačkovića, Botovo, Borovljani, Bregi, Brđani, Cvetkovec, Delovi, Domaji, Donja Velika, Donji Maslarac, Drnje, Duga Rijeka, Đelekovec, Gabajeva Greda, Glogovac, Gornja Velika, Grbaševac, Grdak, Herešić, Hlebine, Hudovljani, Imbriovec, I. Botinovec, Jagnjedovac, Javorovac, Jeduševac, Kunovec Breg, Kutnjak, Kuzminec-Koledinec, Ladislav, Lud. Ivanac, Lukovec, Mala Mučna, Mala Branjska, Mali Grabičani, Mali Otok, Peteranec, Peščenik, Plavšinar, Novigrad Podravski, Prnjavor, Rasinja, Rasinjica, Ribnjak, Segovina, Selnica, Sigetec, Sokolovac, Subotica-Kunovec, Široko Selo, Torčec, Vel. Branjska, Vel. Botinovac, Vel. Mučna, Veliki Poganac i Vlaislav – sa ukupno preko 250 članova.

Odbori antifašističkog fronta žena: Kotarski odbor AFŽ-a Koprivnica, Općinski odbor AFŽ-a Veliki Poganac, Gradski odbor AFŽ-a Koprivnica, te Mjesni odbori AFŽ-a Borovljani, Botovo, Bregi, Delovi, Donja Velika, Drnje, Đelekovec, Hlebine, Javorovac, Jeduševac, Lepavina, Lud. Ivanac, Mala Branjska, Miličani, Peteranec, Plavšinar, Sokolovac, Srdinac, Široko Selo, Torčec, V. Poganac, Vel. Mučna, Vel. Botinovac, Vlaislav, Rasinja, Cvetkovec, Segovina, Kutnjak, Kuzminec-Koledinec, Grbaševac i Lukovec – sa ukupno preko 170 članova.

U isto vrijeme sa oslobađanjem đurđevačke općine, do kojeg dolazi krajem 1943. g., znatno se razvio NOP i na tom području što se manifestira, uz ostalo, učvršćiva-

njem postojećih i osnivanjem novih organizacija Partije, SKOJ-a, NOO-a, AFŽ-a i USAOH-a. Tako krajem te godine pored KK KPH Đurđevac poštoje i djeluju partijske jedinice u Đurđevcu, Virju, Miholjancu, Šemovcima, Kloštru Podravskom, Pitomači, St. Gradcu, V. Trešnjevici, Kalinovcu i Ferdinandovcu te još 2 pri Komandama mjesta u Pitomači i Virju, a poč. 1944. g. i pri Komandi mjesta u Đurđevcu. Također postoje i skojevske organizacije u St. Gradcu, Šemovcima, Grkini, V. Trešnjevici, Kalinovcu, Ferdinandovcu i Budrovcu sa KK SKOJ-a Đurđevac na čelu. Na kotaru djeluje Kotarski NOO Đurđevac, 8 općinskih (Đurđevac, Ferdinandovac, Kloštar, Molve, Pitomača, Podravske Sesvete, Šemovci i Virje) i 22 mjesna NOO-a, Kotarski odbor AFŽ-a sa 10 mjesnih odbora AFŽ-a, te Kotarski odbor USAOH-a, ali ne raspolazemo sa podacima koliko je bilo mjesnih odbora USAOH-a, odnosno članova. Zahvaljujući upravo aktivnosti svih ovih organizacija neposredno poslije oslobođenja Đurđevca, za samo 5 dana (od 9. do 14. I 1944) sa područja kotara otišlo je u partizane 800 ljudi.⁹²

Upravo ovakav priliv boraca kao i nakon oslobođenja Ludbrega, odnosno Koprivnice, omogućio je popunu postojećih jedinica novim borcima,⁹³ opremom i hranom te i stvaranje novih, odnosno većih jedinica. Tako je 15. XII 1943. g. u Malom Pogancu osnovana 32. divizija u čiji je sastav ušla Udarne brigada »Braća Radić« i brigada »Matija Gubec« sa brojnim stanjem pri osnivanju od 1.500 boraca.⁹⁴ Dva dana kasnije u Botinovcu formiran je štab 32. divizije s odgovarajućim prištapskim jedinicama. Za komandanta je postavljen Izidor Štok, a političkog komesara Ivo Robić. Sredinom siječnja 1944. g. u oslobođenoj Koprivnici formirana je 33. Moslavačka divizija od I i II Moslavačke brigade. Po naređenju Vrhovnog štaba te Glavnog štaba Hrvatske, u Rasinji je 19. siječnja 1944. g. formiran X korpus NOVJ (zagrebački) u čiji su sastav ušle: 32. i 33. divizija, Kalnički, Zagorski i Zagrebački NOP odred, a ukinut Štab II operativne zone NOV i PO Hrvatske.⁹⁵ Ovim je završen proces organiziranja i formiranja velikih vojnih jedinica na području sjeverozapadne Hrvatske. U isto vrijeme formirani su Oblasni Inicijativni odbor NOO-a te Oblasni Inicijativni odbor AFŽ-a za zagrebačku oblast⁹⁶, koji će se početkom 1944. g. konstituirati, čime je završen proces izgradnje najviših organa narodne vlasti na području sjeverozapadne Hrvatske.

Na kraju bismo ukratko mogli zaključiti slijedeće: NOP u Podravini 1943. godine razvijao se pod vrlo složenim i teškim uvjetima. Neprijatelj je još uvijek vojnički vrlo jak na tom području te poduzima sve mjere u prvoj polovici 1943. g. za uništenje partizanskih jedinica, u prvom redu Kalničkog NOP odreda, kao i partijskih, skojevskih i drugih organizacija NOP-a. Ono što je posebno karakteristično u toku cijele 1943. g. na tom području je čvršće povezivanje cjelokupne reakcije (ustaša, Nijemaca, reakcionarnog dijela HSS-a i četnika) i njihovo otvoreno stupanje u borbu protiv snaga NOP-a na terenu. Međutim, i pored svih njihovih nastojanja, oni ne samo da nisu uspjeli postići svoj glavni cilj – uništenje NOP-a, nego su doživjeli i svoj najveći poraz do tog vremena na tom području sa oslobođenjem cjelokupne Podravine, a upravo zahvaljujući kontinuiranoj aktivnosti Kalničkog NOP odreda u prvoj polovici 1943. g., koji ne samo da se održao već je izvršio i oko 100 značajnijih akcija na području Podravine, nanijevši neprijatelju veoma značajne gubitke. Ova njegova aktivnost se odražavala i na

Materijal izrađen u tiskari
Vošicki u Koprivnici.

1)	Proglas ZAVNOH-a - izdano u	15.000 primj.
2)	Radio-vjesnik od 11-13. XI. 43 -	8.000 "
3)	Saopćenje o oslobodenju Koprivnice -	10.000 "
4)	Narodu bjelovarskog okruga -	10.000 "
5)	Radio-vjesnik od 13-17. XI. 43 -	8.000 "
6)	Naprijed br. 26 -	5000 "
7)	Radio-vjesnik od 17-19. XI. 43. -	8200 "
8)	Vjesnik br. 24 -	5.000 "
9)	Radio-vjesnik od 19-22. XI. 43 -	8200 "
10)	Spiska riječ br. 3 -	3000 "
11)	Izjava o cijenima i načelima N.O.B. -	15.000 "
12)	Radio-vjesnik od 22-25. XI. 43 -	8.200 "
13)	Odjaci Birbe br. 3 -	2.500 "
14)	Proglas kom. kula područja -	1000 "
15)	Omladina u postrojbe -	10.000 "
16)	Radio-vjesnik od 26-30. XI -	8.200 "
17)	Narodima u postrojbe -	10.800 "
18)	Narodna generacija -	10.000 "
19)	Slobodni dom br. 8 -	5000 "
20)	Saopćenje o birbi za Čazmu -	5000 "
21)	Radio-vjesnik od 1-4. XII. -	8.200 "
22)	Rezolucija ZAVNOH-a (Platki) -	6.000 "

Jedan od popisa tiskanog materijala u tiskari Vošicki u Koprivnici u studenom i prosincu 1943. godine dostavljen CK KPH prosinca 1943. godine

pristup stanovništva Podravine, Kalnika i Bilo-gore u njegove redove što mu je omogućilo brojčani porast krajem lipnja 1943. g. na 620 boraca, a u tih prvih šest mjeseci Odred je dao i oko 600 boraca za slavonske jedinice. S druge strane, ova njegova aktivnost i prisutnost na terenu omogućavala je partijskim rukovodstvima, rukovodstvima SKOJ-a, AFŽ-a i NOO-a kojima je neprijatelj putem provala, te hapšenja i strijeljanja nanosio gubitke, da razviju daleko veću aktivnost i da šire utjecaj Partije i NOP-a među stanovništvom, učvrste svoje organizacije i stvaraju nove. U drugoj polovici 1943. g. stvoreni su svi preduvjeti za postupno čišćenje teritorija i stvaranje slobodnog teritorija najprije na Kalniku, a zatim postupno na Bilo-gori te ostalom dijelu Podravine. U tome, pored kalničkih partizana, sudjeluju i slavonske brigade te novoosnovani Bjelovarski⁹⁷ i Bilogorski NOP odred⁹⁸ kao i udarne grupe na sva tri kotara. Tako Kalnik i njegova okolica izrastaju u jedan od glavnih centara NOP-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj te se na njegovo područje smještaju najviša oblasna vojna i politička rukovodstva NOP-a, Štab II operativne zone NOV i POH, Povjerenstvo CK KPH za Slavoniju i zagrebačku oblast, Oblasni komitet KPH za zagrebačku oblast i dr. [Oni umnogome pomažu brži razvitak NOP-a u Podravini koji rezultira osnivanjem 4. IX 1943. g. u šumi između Ludbreškog Ivanca i Duge Rijeke II NO brigade »Braća Radić« na području sjeverozapadne Hrvatske, a prve na području sjeverno od Save i u Podravini, zatim 15. XII 1943. g. u Malom Pogancu osnivanjem 32. a sredinom siječnja 1944. g. u Koprivnici i 33. divizije NOV i PO Hrvatske od kojih se 19. I 1944. g. u Rasinji formira X korpus NOVJ (Zagrebački). Usporedo sa osnivanjem jedinica NOV dolazilo je i do oslobađanja pojedinih dijelova Po-

dravine (Ludbreg 3. X, Koprivnica 7. XI i Đurđevac 31. XII 1943), dok nije u cjelini oslobođena krajem 1943. godine. Slobodni teritorij se protezao od Varaždina do Virovitice te od mađarske granice do Križevaca i Bjelovara sa Koprivnicom kao prirodnim centrom, poznat u našoj historiografiji kao »Podravska republika«. Na njemu je postojala veoma razgranata mreža rukovodstava i organizacija Partije, SKOJ-a, NOO-a, te odbora AFŽ-a i USAOH-a, od mjesnih, preko općinskih, kotarskih, okružnih do oblasnih. Tako su krajem 1943. g. u Podravini djelovala 3 Kotarska komiteta KPH: Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg, nekoliko općinskih i preko 40 partijskih organizacija sa preko 150 članova, što je gotovo trostruko više nego godinu dana ranije tj. krajem 1942. godine. U isto vrijeme broj skojevskih aktiva iznosio je oko 35, sa nekoliko općinskih i 3 kotarska komiteta SKOJ-a sa preko 140 članova ukupno, dok se u odborima USAOH-a nalazilo u sva tri kotara zajedno oko 2000 omladinki i omladinaca. Pored 3 Kotarska NOO-a (Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg), i jednog Gradskog NOO-a u Koprivnici, djelovala su još i 23 općinska i 136 mjesnih NOO-a sa ukupno oko 500 članova. Isto tako djeluju i 3 kotarska odbora AFŽ-a (Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg), 1 gradski u Koprivnici, 3 općinska i 85 mjesnih odbora AFŽ-a sa ukupno oko 400 članica. Ako se svemu tome doda veliki broj simpatizera na terenu te članova Partije i SKOJ-a u partizanskim jedinicama može se sa pravom reći da je NOP u Podravini krajem 1943. godine postigao svoj najviši uspon i da je politička bitka za mase bila dobivena te ga nikakvi udari neprijatelja, koji su upravo zbog toga bili izuzetno žestoki i surovi, nisu mogli zaustaviti do konačne pobjede 1945. godine.

BILJEŠKE

1. O djelatnosti partijskih organizacija i Kalničkog NOP odreda u Podravini 1942. godine vidi – Zdravko Dizdar, Pregled razvitka NOP-a u Podravini 1942. godine, Podravski zbornik 82, Koprivnica 1982, str. 30–57, odakle su i uzeti uvodni podaci.
2. Arhiv Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske Zagreb (dalje AIHRPH), Fond Komunistička partija (dalje KP) – 45/323.
3. AIHRPH, NOV – 9/1038.
4. AIHRPH, KP – 45/361 i 362. Iz prvog dokumenta su i svi podaci koji slijede.
5. AIHRPH, KP – 44/282.
6. AIHRPH, KP – 45/316.
7. AIHRPH, KP – 45/366.
8. AIHRPH, NOV – 9/1063.
9. AIHRPH, NG – 364 i 365.
10. Mladen Colić, Oružane formacije NDH u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1941 – 1945., Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 1037–1054.
11. Antun Miletić, Sjeverozapadna Hrvatska 1941 – 1944., u svetlosti nemačke arhivske građe, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 1012–1024.
12. Milan Obradović, O obaveštajnoj službi i sistemu sigurnosti NOP-a na području severozapadne Hrvatske u NOR-u 1941 – 1945., Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 740–762.
13. Arhiv Hrvatske (dalje AH), Fond Veliki župan župe zagorje (dalje VZZZ), Taj. 1879/42, kutija 2216.
14. Arhiv Vojnoistorijskog instituta Beograd (dalje AVII), Fond NDH, kut. 156, reg. br. 44/16a-1 do 57. (Dnevnik Velike župe Bilogora, o akcijama partizana od 1. XII 1942. do 3. VI 1943.) i AH, VZZZ, kut. 2201 i 2216.
15. AIHRPH, NOV – 9/1038. Iz istog izvora su i naprijed navedeni podaci.
16. AIHRPH, KP – 45/326.
17. AIHRPH, KP 45/328 ili NOV – 9/1043.
18. Isto
19. Podaci o akcijama uzeti su iz slijedećih izvora: AIHRPH, KP – 18/810; NOV – 9/1063; KP – 45/368; NOV – 9/1067; NOV – 9/1085; NOV – 9/1076; NOV – 9/1091; AVII, Fond NOB, kut. 1600, reg. br. 9/3; Milan Brunović, Kalnik u borbi, Zagreb 1953, str. 145–201; AVII, Fond NDH, kut. 156, reg. br. 44/16a-1 do 57; AH, VZZZ, kut. 2201 i 2216.
20. AIHRPH, NOV – 9/1043, 1059, 1065 i 1086.
21. AIHRPH, NOV – 9/1062.
22. AIHRPH, NOV – 9/1076.
23. AIHRPH, NOV – 9/1085.
24. aihprh, nov 9/1086.
25. AIHRPH, NOV – 9/1065.
26. Deneš Vajs, Političko-propagandna djelatnost Partije na području Okružnog komiteta KPH Varaždin 1941–1945., Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 974–979, te AIHRPH, NOV – 9/1084.
27. AIHRPH, KP – 10/1257.
28. AIHRPH, NOV – 9/1084.
29. AVII, Fond NOB, kut. 1600, reg. br. 10/3.
30. Kseroks kopija originala u posjedu autora.
31. AIHRPH, NOV – 9/1059.
32. AVII, Fond NOB, kut. 1474, reg. br. 30/1.
33. AIHRPH, NOV – 9/1084.
34. AIHRPH, KP – 45/389.
35. O ovoj udarnoj grupi opširnije vidi Rudolf Filipčić, Crtice iz historije KPJ (Novigrad Podravski i njegova okolica), Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 604–609.
36. AH, MNG, UM, fasc. 20, br. 302/1943. Izvještaj narodnog zastupnika Jagatića o sastanku održanom u selu Goli u vezi odnosa seljaka prema partizanima.
37. Isto kao bilj. br. 34.
38. AIHRPH, KP – 23/1261 i KP 46/440.
39. AIHRPH, NOV – 92/1524.
40. Isto kao bilj. br. 38.
41. AIHRPH, KP – 26/1533.
42. Isto.
43. Savo Velagić, Pregled razvitka radničkog pokretka i oružane borbe na okrugu Bjelovar, HAB, Bjelovar 1966, str. 241.
44. AIHRPH, NOV – 9/1103.
45. AIHRPH, KP – 46/464.
46. O ovim grupama vidi Savo Velagić, n. dj., 222 i 254.
47. AIHRPH, NOV – 9/1103.
48. Isto kao bilj. br. 41.
49. AH, VZZZ, kut. 2201, taj. 430/1943; taj. 753/1943 i taj. 904/1943.
50. AH, VZZZ, kut. 2201 taj. 1050/1943.
51. AVII, Fond NDH, kut. 156, reg. br. 44/16a-2.
52. AH, VZZZ, kut. 2202, taj. 1262/1943.
53. AH, VZZZ, kut. 2202, taj. 1339/1943.
54. AH, VZZZ, kut. 2202, taj. 1398/1943. i kut. 2203, taj. 1868/1943.
55. AIHRPH, KP – 25/1426.
56. AIHRPH, KP – 26/1494 i 1547.
57. AIHRPH, KP – 26/1547.
58. Isto
59. AIHRPH, KP – 92/3944.
60. Isto
61. Isto
62. Ivan Kralj, Sanitetska služba NOV i PO na teritoriju zagrebačke oblasti 1941 – 1945., Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 924.
63. AVII, Fond NOB, kut. 1474, reg. br. 47/1.
64. AIHRPH, KP – 28/1775.
65. O napadu, borbi i oslobođenju Ludbrega vidi dokumente u Zborniku dokumenata i podataka o NOR-u jugoslovenskih naroda, tom V, knj. 20, VII, Beograd, 1957, dok. br. 38, 48, 192, 198, 199, 201 i 203.
66. Isto, dok. br. 48.
67. Marijan Rastić, Pregled sistema narodne vlasti u Hrvatskoj 1941 – 1943., Putovi revolucije br. 1–2, Zagreb 1963, str. 110.
68. AVII, Fond NOB, kut. 1122, reg. br. 5/9.
69. AIHRPH, KP – 28/1763.
70. AIHRPH, NOV – 92/1524.
71. Isto kao bilj. br. 69.
72. O članovima Odbora vidi Savo Velagić, n. dj., 124.
73. Isto kao bilj. br. 69.
74. Vidi Ante Dobrila Pepo, Život oslobođene Koprivnice 7. XI 1943. do 9. II 1944. godine, Podravski zbornik 75, Koprivnica 1975, str. 67, bilj. br. 1.
75. O članovima KK KPH Đurđevac vidi Savo Velagić, n. dj., 205.
76. Isto kao bilj. br. 69.
77. Isto
78. Savo Velagić, n. dj., 124.
79. Savo Velagić, n. dj., 214 i AIHRPH, KP – 28/1763.
80. Isto kao bilj. br. 69.
81. Isto
82. Isto
83. AIHRPH, KP – 29/1819.
84. O planovima napada, napadu i njegovim rezultatima vidi u Zborniku VII, tom 21, dok. br. 4, 22, 30, 33, 34, 60, 62, 80, 103, 177 i 179.
85. Opširnije o oslobođenju i životu u oslobođenoj Koprivnici vidi Ante Dobrila Pepo, n. dj. 62–76.
86. AIHRPH, NOV – 9/1122 – Saopćenje Štaba II operativne zone NOV i POH od 14. XI 1943. g. o borbama za oslobođenje Koprivnice.
87. AIHRPH, KP – 125/1802.
88. Isto kao bilj. br. 85.
89. AIHRPH, KP – 56/26.
90. Ante Dobrila Pepo, n. dj., str. 70–72 i AIHRPH, KP – 96/4387.
91. Podaci o broju partijskih organizacija, organizacija SKOJ-a, NOO-a, odbora AFŽ-a i USAOH-a na području koprivničkog i đurđevačkog kotara dati su na osnovu prikupljenih sjećanja u radovima: Savo Velagić, n. dj., str. 201–255; Ante Dobrila Pepo, n. dj., 62–76 i Marijan Rastić, n. dj., 110–111 i 143–147.
92. AIHRPH, KP – 56/52a
93. Tako je npr. do 1. XII 1943. g. Bjelovarski NOP odred narastao na 700 boraca od prijašnjih 500.
94. Vidi opširnije u knjizi: Borbeni put 32. divizije, Zagreb 1959.
95. Vidi o tome Franjo Horvatić, Podravina u NOB, Podravski zbornik 78, Koprivnica 1978, str. 5–24. U radu su navedena imena Štaba udarne brigade »Braća Radić«, štabova bataljona i 816 boraca.
96. AIHRPH, KP – 56/26.
97. Opširnije o ovom Odredu vidi Savo Velagić, Bjelovarski partizanski odred, Zagreb 1964.
98. Vidi Savo Velagić, Bilogorski partizanski odred, Virovitica 1969.